

ภาคผนวก

ลักษณะคนเป็น(ผู้)ใหญ่

๑ ร่มไม้เย็น พักผ่อน หายร้อนอาตม์

ร่มเงาญาติ เย็นสบาย หายเจ็บเหงา

ร่มพ่อแม่ เย็นสุข ทุกข์บางเบา

เกิดเย็นเกล้า เคล้าคลุก อยู่ทุกยาม

๒ ร่มอาจารย์ กันเขลา เกิดเขาว์กล้า

ร่มราชา กันศัตรู ให้รู้ขาม

ร่มพระพุทธรู้ กันร้อน ผ่อนลูกลาม

ให้โลกสาม เย็นชื่น กว่าอื่นใด

จาก โลกานุศาสน์

ของ สมเด็จพระมหาธีรวงศ์

ของฝาก-ของขวัญปีใหม่ (2524)

ของ

สมเด็จพระญาณสังวร วัดบวรนิเวศวิหาร

เทศนาพิเศษเรื่อง

ศาสนา และทศพิธราชธรรม

ความเจริญผาสุกหรือความเสื่อมทรามเลวร้ายในประเทศเรา ปัจจุบันมีการวิจัยออกมาแล้วว่า “ข้าราชการ” เป็นองค์การสำคัญอย่างหนึ่ง

ข้าราชการดีมีศีลธรรมหรือมี “ทศพิธราชธรรม” เป็นหลักในการปกครองแล้ว - ประชาชนจะอยู่เย็นเป็นสุข หากข้าราชการไร้ศีลธรรมปกครองประชาชนนอกกลุ่มนอกแนว “ทศ-พิธราชธรรม” ประชาชนจะเดือดร้อนทุกหย่อมหญ้า ต้องเข้าป่าถ้ำออกรบราฆ่าฟันกัน จงล้างจอบผลาญไม่สิ้นสุด

สมเด็จพระญาณสังวร แห่งวัดบวรนิเวศวิหาร ท่านกล่าวถึงหลักในการปกครองของข้าราชการ และทศพิธราชธรรม อันหมายถึงธรรมสำหรับพระราชาหรือนักปกครองได้อย่างควรที่ข้าราชการและผู้ปกครองทุกระดับจะรับไว้เป็นสติปัญญาและสิริมงคลแห่งตน เนื่องในวันปีใหม่ ทั้งควรใช้เป็นหลักปฏิบัติสืบต่อไป เพื่อความผาสุกทุกฝ่าย

สมเด็จพระญาณสังวรกล่าวถึงความสำคัญของทศพิธราชธรรมและศาสนาไว้อย่างชวนคิดว่าสิ่งไหนที่เรามีอยู่สมบูรณ์ เรามักจะไม่เห็นความสำคัญ ตัวอย่างเช่น ลมหายใจเข้าออก เราไม่รู้สึกลมหายใจเลยว่าเป็นอย่างไร เช่นเดียวกับศาสนาอันเปรียบเหมือนเส้นชีวิตเส้นหนึ่งในการดำรงชีวิต แต่ไม่ค่อยได้สนใจกันตามควร

ศาสนา แปลเป็นข้อยุติกันว่า คือคำสั่งสอนทุกคนจะต้องมีการสั่งสอนใจของตนเอง อยู่เสมอหรือบางครั้ง

ศาสนา แปลว่า ปกครอง ทุกคนต้องมีการปกครองใจตนเอง ปกครองตนเองอยู่เสมอ

นอกจากนี้เรายังต้องมีผู้ปกครองภายนอกส่วนใหญ่ก็คือ ท่านผู้ใหญ่ที่ปกครองลงมาตามลำดับ เช่น ที่ทำงาน ครอบครัว โรงเรียน วัด ฯลฯ

ขณะเดียวกัน เราต้องมีการปกครองใจของตัวเองด้วย เราต้องรู้จักสั่งสอนใจตัวเอง
อบรมตัวเอง

ตัวเราเองมิใช่มีความรู้ความสามารถตามที่เรียนมาแล้วจะดีเสมอไป คนเรามีส่วนไม่
ดีอยู่ในตนหลายประการ ทางพระเรียกว่า “กิเลส” หมายถึงความรัก โลภ โกรธ หลง ความ
ดิ้นรนปรารถนาทั้งหลาย ความไม่รู้หลงถือเอาผิดมีสิ่งต่าง ๆ คอยยั่วเย้าให้เกิดกิเลส

เพราะฉะนั้นประการแรกจึงไม่ควรที่จะประมาทว่า ตัวเรามีความรู้ความสามารถ
อย่างเดียวกันเพียงพอ

เมื่อมีตำแหน่งหน้าที่ ต้องไม่ประมาท ต้องสำนึกกว่ายังเป็นผู้ใหญ่ เป็นคนโตมาก
เท่าใด สิ่งที่จะมาชักชวนให้เป็นไปในทางที่ผิดยังมีมากขึ้น

ตัวใหญ่ เงินก็ใหญ่

เงา.....คือสิ่งผิดที่จะมาชักชวนให้ทำผิด

ถ้าเราไม่มีศาสนาเป็นเครื่องอบรมสั่งสอนแนะนำปกครองตัวเอง ให้รู้จักเว้นในทาง
ที่ควรเว้นประพฤติในทางที่ควรประพฤติ ความที่ใหญจะทำให้กล้าในทางที่ผิดมากยิ่งขึ้น

มากกว่าคนเล็ก เพราะเขายังมีผู้ใหญ่คอยสอดส่องดูแล ส่วนผู้ใหญ่ไม่มีใครดูแล
เพราะใหญ่เสียแล้ว

แต่ถ้าเรามีศาสนา จะไม่ประพฤติผิด ถึงแม้จะไปอยู่แห่งไหนก็จะประพฤติตนดีไม่
กล้าทำผิด ทั้งคนใหญ่คนเล็กจะไม่กล้าไปในสิ่งที่ผิดง่าย ๆ แม้จะอยู่คนเดียวโดยไม่มีผู้ใดดูแล
กล่าว

เพราะมีศาสนาเป็นหลักใหญ่คอยดูแลว่ากล่าวอบรมสั่งสอน เป็นหลักปกครองใจ
ทุกคนจึงต้องมีศาสนาประจำตัว แต่มิใช่เพียงแค่ว่านับนโตะหนังสือ หรือเพียงฟังเทศน์ฟัง
กรรมตามวัดวาอารามเท่านั้น เพราะนั้นเป็นเพียงเสมือนกับฟังสินค้าทางโฆษณาการที่จะมี
ศาสนาประจำตัวจริง ๆ ต้องรับเอาเข้ามาเป็นหลักยึดเหนี่ยวในทางประพฤติ ปฏิบัติ เป็นสิ่ง
เตือนสติปัญญาให้เจริญยิ่งขึ้น

สำหรับ “ทศพิธราชธรรม” นั้น เป็นหลักธรรมที่ใช้ในการปกครองตั้งแต่คนส่วน
ใหญ่ถึงคนส่วนน้อย

เป็นธรรมสำหรับพระราชา หรือนักปกครอง 10 ประการ ซึ่งนำมาแจกเป็นข้อ ๆ
โดยสังเขป

1. ทาน หมายถึงการให้ เป็นการช่วยผู้ที่ต้องการช่วย เพราะมีความขัดข้องแร้นแค้น นั้น ๆ เช่น ผู้ที่ขาดอาหารก็ให้อาหารช่วย ขาดเสื้อผ้าให้เสื้อผ้าช่วย ขาดที่อยู่อาศัยให้ที่อยู่อาศัยช่วย ขาดหยูกยารักษาโรคให้หยูกยารักษาช่วย รวมความว่าเกิดความแร้นแค้น ด้วยสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือที่ใดที่หนึ่งก็ให้สิ่งที่ต้องการนั้น ๆ ช่วย ดังนี้เรียกว่า ทาน

2. คีล คือความประพฤติ ต้องเว้นจากความชั่วร้ายทั้งหลาย ความประพฤติอันใดที่เป็นความชั่วร้ายก่อให้เกิดเวร ใ้หงัดความประพฤติอย่างนั้น ไม่ทำสิ่งที่เป็นความชั่วร้ายนั้น ไม่พูดสิ่งที่เป็นความชั่วร้ายนั้น รวมความว่าเว้นการที่ควรเว้นต่าง ๆ ทั้งทางกายวาจา

3. ปริจาคะ การสละ อันหมายความว่า สละสิ่งที่มีประโยชน์น้อยแก่สิ่งที่มีประโยชน์มาก ยกตัวอย่างเช่นว่าสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะร่างกาย เช่นเจ็บป่วยที่อวัยวะร่างกายก็ยอมสละทรัพย์รักษา, สละอวัยวะร่างกายเพื่อรักษาชีวิต ในเมื่อต้องการที่จะรักษาชีวิตไว้ก็ยอม และ.....สละได้ทุก ๆ อย่างทั้งทรัพย์ อวัยวะร่างกายตลอดจนถึงชีวิต ในเมื่อประพฤติกรรมคือความถูกต้องหรือหน้าที่อื่นต้องปฏิบัติเช่นทหาร ยอมสละทุกอย่างเพื่อปฏิบัติหน้าที่รักษาประเทศชาติ ดังนี้เรียกว่าบริจาคหรือสละ

4. อาชวะ ความตรง คือความประพฤติซื่อตรง ไม่คิดทรยศต่อเพื่อน มิตรสหาย ต่อหน้าที่การงาน ตลอดจนถึงประชาชน

5. มัทวะ ความอ่อนโยน คือความมีอาการทางกายวาจาอ่อนโยน สุขภาพ ไม่แสดงความแข็งกระด้าง มีใช้หมายความว่าอ่อนแอ แต่ว่าอ่อนโยน สุขภาพไม่แสดงความแข็งกระด้าง แสดงการยกตนเหนือคนอื่น มีความอ่อนโยน สุขภาพทางกาย ถึงวาจา พูดจาอะไรก็อ่อนโยน สุขภาพ

6. ตบะ ความเพียร เป็นผู้กล้าหาญในการทำสิ่งที่ควรทำ ไม่กลัวเกรงในการทำดังกล่าว ไม่มีความเกียจคร้าน ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างสม่ำเสมอไม่บกพร่อง มีความเป็นผู้กล้า มีความเพียร ไม่อ่อนแอ ย่อท้อ เข้มแข็ง ถ้าทำดังนี้จะเป็นที่ย่าเกรงของบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหลาย ไม่กล้าที่จะละเมิด

7. อโภระ ความไม่โกรธ หมายถึงว่า ความมีจิตที่ประกอบด้วยเมตตา มุ่งที่จะปรารถนาดีเป็นที่ตั้ง ไม่เป็นคนใจน้อย หงุดหงิดง่าย แต่มีใจหนักแน่นไม่คิดจะเอาแต่โทษใคร รู้จักให้อภัยและมีเมตตา

8. อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน คือการไม่ทำอะไรที่เป็นการเบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อนทั้งทางตรงและทางอ้อม มีจิตประกอบด้วยกรุณาคิดช่วยเหลือและทำการช่วยเหลืออยู่เสมอ

9. ขันติ ความอดทน คือ รู้จักอดทนต่อความตรากตรำต่าง ๆ เช่น รู้จักอดทนต่อหนาว ร้อน หิว กระหาย ทนต่อสิ่งที่ไม่เป็นสุข ไม่สนุกต่าง ๆ อดทนต่อเวลาที่ต้องพบความทุกข์ ตลอดจนจนถึงเวลาเจ็บไข้ได้ป่วยก็ต้องมีน้ำอดน้ำทน รู้จักอดทนต่อความเจ็บใจต่อถ้อยคำที่เขามาว่ากล่าวในบางครั้งบางคราว อันจะทำให้เกิดความเจ็บใจ ช้ำใจ ก็ให้มีความอดทน

10. อวิโรหนะ ความไม่ผิด เมื่อรู้ว่าอะไรผิดก็ไม่ทำ เพราะทุกคนย่อมต้องมีความผิดบ้างไม่มากก็น้อย ด้วยสิ่งที่ไม่รู้ซึ่งมีอยู่มากหรืออาจจะพลั้งเผลอทำให้ผิดอยู่บ้าง แต่ว่าอะไรที่รู้ว่าผิดก็ไม่ควรทำ คือไม่ทำผิดทั้งที่รู้ ควรรอบคอบในสิ่งที่จะทำทั้งหลายระมัดระวังไม่ให้ผิดหรือจะผิดก็แต่น้อย อีกอย่างต้องรักษาความเที่ยงธรรม ความยุติธรรมในเมื่อเป็นผู้ใหญ่ ต้องไม่ลำเอียงเพราะความชัง ความหลง ความกลัวทั้งหลาย ดังนี้คือความไม่ผิด

ทศพิธราชธรรม หรือธรรม 10 ประการ สำหรับพระราชาหรือนักปกครองนี้ บัณฑิตทั้งหลายในอดีตมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ได้ยกขึ้นมาสั่งสอนพระราชาเพื่อให้ใช้หลักธรรม 10 ประการปกครองประเทศเมื่อพิจารณากันให้ถ่องแท้แล้ว ธรรม 10 ประการนี้เป็นหลักปกครองทั่วไป ผู้ที่มีหน้าที่ปกครองทั้งหลายพึงประพฤติปฏิบัติด้วย

แม้แต่ผู้อยู่ใต้ปกครอง หรือใต้บังคับบัญชาตลอดจนถึงราษฎรทั่วไป ก็ต้องปฏิบัติตามธรรมทั้ง 10 ประการ ต่อผู้ปกครองและผู้บังคับบัญชาด้วยเช่นกัน

เช่นเมื่อผู้ปกครองมีทานให้ผู้อยู่ใต้ปกครองก็ต้องมีทานตอบสนอง

ยกตัวอย่างง่าย ๆ เช่น ฝ่ายปกครองหรือรัฐบาลใช้จ่ายทรัพย์ทำนุบำรุงประเทศ และอาณาประชาราษฎร์ทั่วไป ฝ่ายประชาราษฎร์ก็ต้องเสียภาษีอากรให้แก่รัฐบาลเพื่อนำเงินนั้นมาใช้จ่าย เรียกได้ว่ามีทานต่อกัน

นอกจากนี้ ต้องมีศีลต่อกัน มีบริจาตต่อกัน มีความซื่อตรง อ่อนโยน ความเพียร ความไม่โกรธเมตตาดูใจต่อกัน มีความไม่เบียดเบียน ประกอบด้วยกรุณาต่อกัน มีความอดทนต่อกัน มีความประพฤติไม่ผิดต่อกัน

เมื่อเป็นอย่างนี้แล้ว จะเกิดความสุขสมบูรณ์เรียบร้อย

ธรรมทั้ง 10 ประการนี้ กล่าวได้ว่า เป็นหลักศาสนาซึ่งเป็นหลักใหญ่ที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ราชการทุกคนจะต้องพึงยึดถือปฏิบัติ อันเป็นความสุขความเจริญแก่ตนเอง แก่ประชาชนส่วนรวม

ขอให้ผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครอง ทุกคนทุกฝ่ายทุกระดับ นำทศพิธราชธรรมนี้ไปพิจารณาและใช้เป็นหลักประพฤติปฏิบัติตามสมควร ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายจงคุ้มครองแก่ทุก ๆ ท่านที่อยู่ในทศพิธราชธรรมให้มีความสุข ความสวัสดิ์ตลอดปีใหม่นี้ทั่วกันเทอญ

ปาฐกถาธรรมของพระราชญาณันทมนุญ

(ปัญญาญาณนันทิกถุ)

เนื่องในโอกาสวันข้าราชการพลเรือน

แสดง ณ สถานีโทรทัศน์ไทย ที.วี.สี่ ช่อง 9 อ.ส.ม.ท.

ในรายการธรรมปฏิบัติ

วันอาทิตย์ที่ 30 มีนาคม 2523

เวลา 09.00 - 10.00 น.

ญาติโยม – พุทธบริษัททั้งหลาย

ณ โอกาสนี้ ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบ ตั้งอกตั้งใจฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์ อันเกิดขึ้นจากการฟังตามสมควรแก่เวลา การที่เอาตมาแสดงปาฐกถาทางสถานีไทยโทรทัศน์สี่ ช่อง 9 ของ อ.ส.ม.ท. ในวันนี้ก็เนื่องมาจากหน่วยงานที่ชื่อว่าสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน หรือชื่อย่อว่า สำนักงาน ก.พ. ได้ไปติดต่อนิมนต์ให้มาพูดธรรมะทางสถานีโทรทัศน์ช่องนี้ เพื่อออกในรายการธรรมปฏิบัติ เพราะว่าในวันที่ 1 เมษายนนี้ เป็นวันข้าราชการพลเรือน อันราชการเมืองไทยเรานั้นมีข้าราชการแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้าราชการฝ่ายทหารมีหน้าที่สำหรับที่จะป้องกันประเทศชาติบ้านเมืองไม่ให้ข้าศึกภายนอกมารุกราน อีกส่วนหนึ่งเรียกว่า ข้าราชการพลเรือนมีหน้าที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับประชาชนทั่ว ๆ ไป มีหลายกระทรวงด้วยกัน ฝ่ายทหารมีกระทรวงเดียวคือ กระทรวงกลาโหม แต่ฝ่ายพลเรือนนั้นมีมากกระทรวงด้วยกัน ชาติเราจะเจริญก้าวหน้าหรือว่าล่าหลังก็ขึ้นอยู่กับหน่วยงานคือข้าราชการพลเรือนนี้เอง

เพราะฉะนั้นข้าราชการพลเรือนจึงเป็นตัวจักรสำคัญในการที่จะทำให้ประเทศชาติของเราก้าวหน้าหรือว่าอาจจะทำให้ล่าหลังก็ได้ สุดแล้วแต่การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่นั้น ๆ

วันนี้จึงใคร่จะทำความเข้าใจกับพี่น้องข้าราชการทั้งหลายที่เป็นฝ่ายพลเรือนสักเล็กน้อย เป็นเรื่องเตือนจิตสะกิดใจให้เกิดความสำนึกในหน้าที่ในการทำงานอันเรารับผิดชอบต่อส่วนรวมคือ ประเทศชาติของเรา และอยากจะกล่าวอะไรนิดหน่อยเบื้องต้นว่า ในวันเกิดของกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ที่เราทำกันอยู่ทั่ว ๆ ไปนั้นก็มีการบำเพ็ญบุญ การบำเพ็ญบุญก็คือ การนิมนต์พระมาทำพิธีเจริญพระพุทธมนต์เลี้ยงอาหารเพลเสร็จแล้วก็ถวายของพระกลับ

วัดไป การกระทำเพียงเท่านี้ไม่เกิดสิ่งที่เรียกว่าเป็นกุศล แต่ว่าเกิดสิ่งที่ เป็นบุญเท่านั้น คือ ทุกคน ได้สบายใจ สบายใจว่าได้นิมนต์พระมาเลี้ยงที่กรม กอง ที่กระทรวง แล้วก็ให้เกิดความรู้สึกสุขใจ นิดหน่อย ถ้าจะให้ดีขึ้นไปกว่านั้น ในสมัยรัฐบาลใหม่นี้ควรจะปฏิรูปเรื่องนี้อีกสักนิดหน่อยหนึ่ง เรียกว่าเพิ่มเข้าไม่ใช่ตัดของเดิมทิ้งไป นิมนต์พระมาสวดก็สวดไปแต่ว่าควรจะมีการนิมนต์พระ มาแสดงกรรมให้ข้าราชการในกรมกองหรือในกระทรวงนั้น ๆ มาฟังกันเสียบ้าง เพื่อจะได้สติ เตือนจิตสะกิดใจให้เกิดความนึกคิดในทางที่ถูกที่ชอบ จะได้ตั้งหน้าปฏิบัติงานให้เจริญก้าวหน้า เป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองต่อไปในวันเกิดของกระทรวงนั่นเอง อันนี้อยากจะฝากไว้แก่ คณะรัฐบาลชุดใหม่ให้ช่วยกันแก้ไขเรื่องนี้ด้วยการนิมนต์พระไปเทศน์ที่กระทรวง ทบวง กรม ในวันเกิดเสียบ้าง เพราะเพียงแต่นิมนต์พระมาสวดมนต์เท่านั้นไม่ได้เรื่องอะไรเท่าใดหรอก เพราะว่าเรื่องที่พระท่านสวดแม้จะเป็นข้อปฏิบัติ แต่คนฟังไม่รู้เรื่อง ไม่รู้ความหมาย ฟังกันไป แบบขลัง ๆ อะไรไปอย่างนั้นเอง ไม่รู้ว่าท่านว่าอะไร มีความหมายในรูปใด ควรจะเอามาปฏิบัติ อย่างไร ไม่เข้าใจจึงเรียกว่าได้เพียงชั้นบุญไม่ถึงชั้นกุศล กุศลนั้นคือปัญญา ความรู้ความเข้าใจ ปัญญา นั้นจะเกิดขึ้นแก่เราเมื่อเราฟังอะไรรู้เรื่อง อ่านอะไรรู้เรื่องจึงจะเกิดปัญญา เกิดกุศล อันนี้ อยากจะขอฝากไว้ประการหนึ่งในวันที่ระลึกของการแสดงธรรมนี้

ที่นี่เราทั้งหลายที่เป็นข้าราชการ ก็อยากจะทำความเข้าใจกันว่า ข้าราชการนั้นคือใคร ข้าราชการก็คือบุคคลที่ทำงานให้ประชาชนชื่นใจ เพราะคำว่า “ข้าราชการ” นั้น เป็นผู้รับใช้ พระราชา คำว่าพระราชนั้นเกิดมาจากอะไร เกิดมาจากคำอุทานของประชาชนในสมัยดึกดำบรรพ์ เมื่อได้รับความสบายใจจากการปฏิบัติงานของบุคคลที่เป็นหัวหน้า ก่อนนี้เขาไม่มีหัวหน้า แต่ว่าเขาได้เลือกคนหนึ่งให้เป็นหัวหน้า และคนที่เป็นหัวหน้านั้นแหละได้ทำงานอันเป็น ประโยชน์เป็นความสุขแก่พวกเขา พวกเขา มีความสบายใจ เขาจึงได้พูดออกมาว่าราชา ๆ

คำว่า “ราชา” นี้แปลว่าบุคคลผู้กระทำกิจให้ผู้อื่นสบายใจ ราชาองค์เดียวทำงานไม่ไหวเพราะงานมันมาก จึงต้องมีบุคคลรับใช้พระราชา เราเรียกว่า “ข้าราชการ” ข้าราชการก็คือ ผู้ที่ทำงานต่างพระเนตรพระกรรณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ออกไปปฏิบัติหน้าที่ตาม กฎหมายที่ได้มอบหมายให้ เพราะฉะนั้นข้าราชการนี้จึงเป็นบุคคลประเภทที่เรียกว่ามีเกียรติสูง คือได้รับความนิยมาจากพระราชมอบอำนาจให้ในมือ เพื่อเอาไปใช้ในการปฏิบัติงานในหน้าที่ เราทุกคนที่เป็นข้าราชการจึงควรจะภูมิใจในตัวเองว่า เราเป็นบุคคลที่พระราชาไว้วางใจให้มา ปฏิบัติงานในหน้าที่นั้น ๆ เมื่อเราสำนึกได้ว่าผู้ที่มาปฏิบัติงานนั้นต้องทำตามแบบพระมหากษัตริย์

องค์พระมหากษัตริย์นั้นทรงปฏิบัติพระองค์ให้เป็นที่ชื่นชอบแก่ประชาชนตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราองค์ปัจจุบันนี้ พระองค์ได้ทรงเสียสละความสุขส่วนพระองค์เพื่อไปทำความสุขให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนทุกหนทุกแห่ง เราจะได้เห็นว่าพระองค์เสด็จไปภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไปภาคเหนือ ไปภาคใต้ หรือเสด็จออกจากกรุงเทพฯ ไปประทับอยู่ที่ไหน พระองค์ก็เสด็จไปเพื่อประโยชน์เพื่อความ สุขแก่มหาชน การเสด็จไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่มหาชนนี้แหละ ขอให้เราทั้งหลายเข้าใจว่าเป็นอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนา อุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนาของเรานั้น คือหลักที่ว่าทำอะไรก็เพื่อประโยชน์เพื่อความ สุขแก่มหาชน เราจะไปไหน เราก็ไปเพื่อประโยชน์เพื่อความ สุขแก่มหาชน เราจะคิดอะไรก็ต้องคิดให้เป็นประโยชน์เป็นความสุขแก่มหาชน จะพูดอะไรก็ต้องพูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์เป็นความสุขแก่มหาชน จะทำอะไรก็ต้องทำเพื่อให้เกิดประโยชน์เกิดความสุขแก่มหาชน อันนี้เราควรจะต้องเป็นอุดมการณ์ประจำใจอยู่ตลอดเวลา ถ้ามีอุดมการณ์ข้อนี้ประจำจิตใจแล้วการปฏิบัติงานในหน้าที่ประจำวันก็จะเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อยไม่เสียหาย เพราะมีฐานมั่นอยู่ในใจว่าเราจะใช้ชีวิตของเราเพื่อให้เป็นประโยชน์เป็นความสุขแก่มหาชน อันนี้เป็นฐานเบื้องต้นที่เราผู้เป็นข้าราชการทั้งหลายควรจะทำไว้ในใจคือ อธิษฐานใจไว้ทุกวัน ๆ ตื่นเช้าออกจากบ้านไปทำงาน เราก็อธิษฐานใจต่อหน้าพระพุทธรูปที่ประดิษฐานไว้ในบ้าน หรือว่าต่อหน้าพระพุทธรูปที่ห้อยคอกันอยู่มาก ๆ นั้นแหละว่าวันนี้ข้าพเจ้าจะไปปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์เพื่อความ สุขแก่มหาชน เมื่อไปถึงสำนักงานนั่งลงที่เก้าอี้โต๊ะประจำทำงานแล้วก็ต้องสำรวจใจอธิษฐานใจว่าวันนี้ข้าพเจ้าจะทำงานเพื่อประโยชน์เพื่อความ สุขแก่มหาชน แล้วก็ทำงานด้วยอารมณ์สดชื่นรื่นเริงเพื่อให้งานก้าวหน้าเป็นไปด้วยดี

ข้าราชการเรานั้นต้องปฏิบัติตามหลักของพระพุทธศาสนา คือตามเยี่ยงอย่างของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าของเรานั้นมีลักษณะพิเศษอยู่ 2 ประการ ซึ่งอยากจะนำมากล่าวให้ท่านทั้งหลายได้รับทราบไว้ คือพระองค์มีลักษณะพิเศษประการหนึ่งที่เรียกว่า ปุพพสี แล้วอีกอันหนึ่งเรียกว่า อุตตทานมุขี อันนี้เป็นคำบาลี เดี่ยวจะพูดภาษาไทยให้ฟัง ปุพพสี หมายความว่า ทักคนก่อน อุตตทานมุขี หมายความว่า มีหน้าตาเบิกบานแจ่มใส 2 ข้อนี้เป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับเราที่ทำงานติดต่อกับประชาชน เพราะว่าคนที่ติดต่อกับประชาชนนั้นตามปกติต้องทักเขาก่อน เช่นว่ามีใครขึ้นมาบนสำนักงาน สำนักงานราชการนี้เราควรจะต้องว่าเป็นบ้านของเรา เป็นสถานที่อุปถัมภ์ค้ำจุนชีวิตของเรา ทำให้เราได้มีเงินใช้ ได้มีเกียรติ มีชื่อเสียง มีคนนับหน้าถือตา เรา

ควรจะนึกไว้เสมอว่า สถานที่นี้เป็นที่ให้ความสุขความสบายแก่เรา เราเป็นเจ้าของสถานที่เหมือนกับว่าเป็นเจ้าของบ้าน ถ้าใครขึ้นมาบนบ้านของเรา เราจะต้องให้การต้อนรับด้วยการทักเขาก่อนอย่าปล่อยให้คนที่ขึ้นมาบนสำนักงานเที่ยวเดินอยู่จนไม่รู้ว่าเป็นอะไร ไม่รู้ว่าจะพูดกับใคร เจอใครก็ต้องทักเขาก่อน เอ้า คุณลุงมาธุระอะไร คุณป้ามาธุระอะไร น้องชายมาธุระอะไร ทักกันฉันทันทีนี่เอง ดูรูปร่างหน้าตาอายุอานามว่าควรจะเรียกเขาอย่างไร แล้วเมื่อเขาบอกว่าจะมาธุระนั้นธุระนี้ เราก็บอกเขาว่า อ้อ ไปที่ตรงนั้น ไปที่ห้องนั้น หากคนชื่อนั้น แล้วเขาก็ไป คนที่มาพบคนประเภทนี้เขาสบายใจเหมือนกับคนที่เข้ามาในบ้านของเรา ถ้าเราต้อนรับเขาด้วยการทักทายปราศรัย ผู้คนที่มาก็สบายใจ ถ้าเดินไปไม่มีใครทักสักคนหนึ่ง ก็เหมือนกับว่าไปเดินอยู่ในประเทศต่างด้าวต่างแดนพูดภาษาไม่รู้เรื่อง อย่างนี้ก็ไม่สบายใจ อันนี้เรื่องหนึ่ง

อีกเรื่องหนึ่งนั้นเราเป็นข้าราชการก็ต้องมีหน้าตาเบิกบานแจ่มใส อย่าเป็นคนหน้าบึ้งหน้าตึงหรือว่าหน้าแบบบอกบุญไม่รับแต่จะต้องยิ้มอยู่ตลอดเวลา ไม่ใช่ยิ้มแบบสนุกสนานแต่ว่าหน้าเบิกบานคล้ายกับพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย เราเห็นไหมพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย มีพระพักตร์เบิกบานแจ่มใส ใครมีความทุกข์มีความเดือดร้อนใจไปกราบแล้วก็เกิดความสบายใจเราก็ควรจะทำหน้าให้เป็นอย่างนั้น แต่หน้ามันเป็นอย่างนั้นไม่ได้หรอกถ้าใจเราไม่สบาย ที่นี้ทำอย่างไรจิตใจจึงสบาย เราก็ต้องทำในใจไว้ว่า เรามาที่นี่เพื่ออะไร เรามาทำงานเพื่ออะไรเราก็มาเราก็บอกตัวเราว่า ฉันมาทำงานเพื่องานไม่ใช่ทำงานเพื่อตัวเอง ไม่ใช่ทำงานเพื่อจะหาผลกำไรเป็นวัตถุ แต่มาทำงานเพื่อหาผลกำไรทางจิตใจ ทำงานเพื่อยกระดับจิตใจของตัวเองให้สูงขึ้น ให้สงบให้ประณีต ให้ดีให้งามขึ้น ถ้าเราทำใจอย่างนี้จะสบาย แล้วก็ควรนึกว่าเพื่อนมนุษย์ทั้งหลายที่มาติดต่อกับพวกเรานั้น เป็นเพื่อนร่วมชาติกัน ร่วมสุขร่วมทุกข์กันเกิดแก่เจ็บตายด้วยกันไม่ใช่ใครที่ไหนมา ควรจะยิ้มแย้มแจ่มใส พูดจากับเขาดี ๆ อย่าใช้ถ้อยคำที่เรียกว่าวางตัวเป็นเจ้าเป็นนาย หรือว่าอยู่เหนือเขา แต่พูดอย่างฉันทันทีนี่เอง มีอะไรควรจะทำแนะนำก็แนะนำไป มีอะไรควรจะทำให้ก็รีบทำให้เขาเสีย อย่าถ่วงเวลา อย่าทำให้ชักช้า อย่าให้ต้องหยอดน้ำมันยี่ห้อในหลวง ประชาชนจะเดือดร้อน จะวุ่นวาย จะเกิดปัญหาขึ้นด้วยประการต่าง ๆ เวลานี้การปฏิบัติงานมีอยู่ไม่ใช่น้อยที่ไม่ค่อยให้ความสะดวกแก่ประชาชน มักจะถ่วงเรื่อง ถ่วงอะไรไว้ทำให้เขาเสียเวลา จนเขาเบื่อไม่อยากจะมาตามสถานที่ราชการ เพราะมาแล้วไม่สำเร็จตามที่ตนต้องการต้องชักช้าต้องเสียเวลาทำมาหากิน เลยทำให้เบื่อราชการ ข้าราชการที่ทำให้ประชาชนเบื่อนั้นแหละ คือทำตนเป็นแนวร่วมของคนประเภทหนึ่งซึ่งไม่หวังดีต่อประเทศไทย เป็นแนวร่วมโดยไม่รู้ตัว เพราะว่าทำให้คนเบื่อสำนักงานราชการ เบื่อข้าราชการ อันนี้เมื่อเขาเบื่อทางนี้เขา

ก็ไปทางโน้น ทีนี้ละก็เกิดเป็นปัญหาเราเลยเป็นแนวร่วมโดยไม่รู้ตัวไป เพราะฉะนั้นจึงควรจะต้องให้คิดว่า ให้ความสะดวกแก่ผู้ที่มาติดต่อปฏิบัติงานกับเรา ไม่ว่าเขาผู้นั้นจะเป็นใคร อย่าเลือกที่รักมักที่ชัง ข้าราชการนั้นต้องวางใจเป็นกลาง ไม่มีอคติ คือความลำเอียง 4 ประการ เขาเรียกว่า ลำเอียงเพราะความรัก ลำเอียงเพราะความชัง ลำเอียงเพราะความกลัว ลำเอียงเพราะความหลง ลำเอียง 4 ประการ นี้ใช้ไม่ได้ ถ้าคนนั้นรักกันทำให้ก่อน คนนั้นไม่ชอบกันทำให้ทีหลัง คนนั้นเป็นลูกผู้หลักผู้ใหญ่ กลัวมันจะเกิดทุกข์เกิดโทษรีบทำให้ หรือทำให้ด้วยความไม่รู้ไม่เข้าใจ อันนี้มันเสียทั้งนั้นเราเรียกว่าอคติ อคตินี้ไม่ดี ถ้ามาตั้งอยู่ในใจของบุคคลใดแล้วจะทำให้บุคคลนั้นมีใจอับเฉาเหมือนกับพระจันทร์ข้างแรม พระจันทร์ข้างแรมนี้มันน้อยลงไป ๆ จนกระทั่งหมดดวง แต่ถ้าไม่มีอคติประจำใจแล้ว สุขใสรุ่งเรืองเหมือนค่อยเพิ่มขึ้น ๆ จนกระทั่งเต็มดวง เราเป็นข้าราชการนี้ต้องวางใจเป็นกลางให้ถือว่าคนที่มาติดต่อทุกคนนั้นเป็นผู้มาช่วยเรา ช่วยอย่างไรคือ ที่เราได้ทำงานอยู่นี้ก็เพราะว่ามีประชาชนมาติดต่อ การที่ประชาชนมาติดต่อกับเรานั้นแหละทำให้หน้าที่ของเรามีอยู่ ทำให้เราก้าวหน้าในชีวิตในการงาน เพราะฉะนั้นผู้มาติดต่อทุกคนจึงถือว่าเป็นผู้อุปถัมภ์ชีวิตของเรา ทำให้เราอยู่ได้ หรืออีกประการหนึ่งถ้าคิดว่าเงินเดือนที่เราได้รับนั้น เป็นภาษีอากรที่ได้มาจากประชาชน ประชาชนเป็นเจ้าของเงินเหล่านั้นเราเป็นผู้รับใช้ประชาชนจะเรียกว่าเป็นลูกจ้างมันต่ำไปเสียหน่อย เรียกว่าเป็นผู้รับใช้เป็นผู้บริการประชาชน เป็นผู้รับใช้ที่มีเกียรติ เกียรตินี้เกิดจากอะไร เกิดจากการเป็นผู้แทนพระเจ้าอยู่หัวออกไปปฏิบัติงานในหน้าที่นั้น ๆ เพราะฉะนั้นคนทุกคนที่มาจึงถือว่าเป็นผู้มาช่วยเรา ให้มีฐานะให้มีเกียรติในสังคม จึงควรจะให้ความสะดวกแก่เขาทุกประการ อันนี้เป็นเรื่องที่เราจะได้แก้ไขแล้วควรจะได้ประพฤติปฏิบัติกันให้ทั่วไป เพราะชาติอยู่รอด เพื่อประเทศของเราอยู่รอดประเทศชาติของเราจะอยู่ไม่รอด ถ้าหากว่าเราทั้งหลายไม่ปฏิบัติงานด้วยความเป็นธรรม ไม่เอาใจใส่ในหน้าที่ ก็จะทำให้เกิดความเสียหาย จึงใคร่จะขอฝากให้ท่านทั้งหลายได้คิดในเรื่องนี้ว่าเวลานี้ประเทศชาติของเราอยู่ในภาวะคับขัน มีศัตรูมาอยู่ใกล้รั้วบ้าน ไม่รู้ว่ามันจะกระโดดข้ามรั้วเข้ามาวันไหนแล้วเราจะมีภัยอันตราย ถ้าเราไม่อยากจะให้มีภัยอันตราย ก็มีอย่างเดียวเท่านั้น คือเราทั้งหลายต้องช่วยกันประพฤติธรรม ถ้าช่วยกันประพฤติธรรมแล้ว ชาติประเทศจะอยู่รอด แต่ถ้าเราไม่ประพฤติธรรมแล้วจะอยู่ไม่รอด เรามีคำพูดอยู่คำหนึ่งที่เราน่าพูดกันบ่อย ๆ ว่าประเทศชาติของเราที่อยู่มาได้เพราะพระสยามเทวาริราชช่วยไว้ พูดว่าพระสยามเทวาริราชนั้น เขาพูดเป็นภาษาชาวบ้านให้คนฟังง่าย ๆ ได้เกิดความเข้าใจ เนื้อหาที่พระสยามเทวาริราชนั้นไม่ใช่อะไร ก็คือหลักธรรมคำสอนในทางพระศาสนาที่เราเอามาเป็นหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวันนั้นแหละ จะช่วยเราจะ

คุ้มครองเราให้เรายู่รอดปลอดภัย ให้เราเจริญก้าวหน้า เพราะฉะนั้นเราต้องหันหน้าเข้าหากรรมะเอาหลักกรรมของพระพุทธเจ้ามาใช้เป็นหลักในการปฏิบัติกิจในชีวิตประจำวันของเรา ท่านทั้งหลายอาจจะสงสัยว่าเราจะเอากรรมะอะไรมาเป็นหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวันของเรา กรรมะมีมากมายหลายอย่างหลายประการ แต่ว่าจะเอามามอบให้ท่านเป็นของขวัญไว้สักบางสิ่ง บางประการเพื่อให้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันของท่าน

เริ่มแรกทีเดียวนั้น ในการที่เราเข้ามาเป็นข้าราชการปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่มหาชน เราจะต้องมอบชีวิตจิตใจให้กับงาน เรื่องนี้สำคัญมาก คนเราถ้าไม่มอบชีวิตจิตใจให้กับสิ่งที่เราจะทำแล้ว การกระทำสิ่งนั้นมันก็ไม่ค่อยจะก้าวหน้า เพราะไม่มอบชีวิตจิตใจให้ ไม่เสียสละเวลา ความรู้ความสามารถให้แก่สิ่งที่เราจะพึงปฏิบัติ ทำให้ไปสักแต่ทำพอมานผ่านไป ทำให้งานเกิดชักช้าเสียเวลา ไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควรงานในเมืองไทยเรานี้ขอภัยเถอะที่จะกล่าว ว่าไม่ค่อยจะก้าวหน้าไม่สมกับเราเป็นพุทธบริษัท พุทธบริษัทนั้นควรมีลักษณะตื่นตัว ว่องไว ก้าวหน้า แต่ว่าเราไม่ค่อยจะตื่นตัวกัน เราเป็นคนเฉื่อยชาชักช้า เราไม่ว่องไวในการปฏิบัติงาน แล้วก็ไม่ได้ทำงานให้ก้าวหน้า ทำตามคำที่เขาสั่งให้ทำแล้วก็ทำช้า ๆ ไม่รีบไม่ร้อน ทำอะไรก็ทำ เหมือนกับเล่น ๆ อย่างนั้นแหละ ไม่เอาจริงเอาจัง อย่างนี้งานมันจะก้าวหน้าไปได้อย่างไรงาน นิด ๆ หน่อย ๆ ควรจะทำให้เสร็จภายในเพียง 10 นาที แต่เข้าไปถึง 7 วันก็มี ยกตัวอย่างให้เห็น ง่าย ๆ เคยไปติดต่อที่ราชการแห่งหนึ่ง ไม่ต้องออกชื่อเขาละเดี๋ยวกระทบกระเทือนเกินไป ไป ขอบหนังสือ บอกว่าอีก 7 วัน หลวงพ่อมาเอาอีกแล้วกัน พอครบ 7 วัน ก็ไป ไปถึงยังไม่ได้ทำ อะไรเลย บอกให้หลวงพ่อนั่งรอไปก่อน ก็นั่งรอ เขาก็ไปพิมพ์ผิด ข้อความไม่มากมายอะไร 3 บรรทัดครึ่งเท่านั้นเอง พอรับหนังสือมาแล้ว บอกว่าปัดไรคุณข้อความเพียง 3 บรรทัดครึ่ง เท่านั้นต้องรอดัง 7 วันเขียวหรือ ทำไมมันช้าอย่างนี้ บ่นอุบอิบอู้มันต้องให้อริบตีเซ็นแล้ววัน นั้นอริบตีก็ที่อยู่ ทำไมไม่พิมพ์ให้หลวงพ่อจะได้เอาไปให้ท่านเซ็นเสียให้เรียบร้อย ยืนยันไม่ว่า อะไร นี่แหละเขาเรียกว่างานมันช้า ไม่รีบจัดรีบทำเสียให้เรียบร้อย เพราะไม่สละชีวิตเพื่องาน ไม่รักงาน ไม่มีความขยันในงาน ไม่เอาใจใส่ในหน้าที่แล้วก็ไม่มีการใช้สติปัญญาเพื่องานนั้น สำเร็จรวดเร็ว ไม่ชักช้า งานมันก็ช้าเรื่อย ๆ ไป เรื่องนี้เราจะต้องเปลี่ยนนิสัยแล้ว เปลี่ยนนิสัย เฉื่อยชาให้เป็นนิสัยว่องไว นิสัยหลับนอนเปลี่ยนเป็นนิสัยตื่นตัว นิสัยที่เป็นคนล้าหลังให้เป็น คนก้าวหน้า งานมันจึงจะทันคนอื่นเขา เมืองไทยกับประเทศญี่ปุ่นนี่ตื่นพร้อมกัน เริ่มพัฒนา ประเทศชาติรุ่นเดียวกัน ในสมัยนั้นประเทศไทยเราสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงครองราชย์เมื่อพระชน- ภาย 16 พระชันษา ญี่ปุ่นเขามีพระเจ้าจักรพรรดิชื่อเมจิ ครองราชย์ในสมัยเป็นหนุ่มเหมือนกัน

อายุน้อยเหมือนกันแล้วก็เริ่มติดต่อกับต่างประเทศ เริ่มเอาตัวอย่างของตะวันตกมาใช้ในประเทศ แต่ว่าญี่ปุ่นนั้นเขาทำงานก้าวหน้าจนเราตะโกนก็ไม่ได้ยินแล้ว แต่เมืองไทยนั้นวิ่งไม่ไปเลย เดินช้า ๆ เดินเล่นกันอยู่ตลอดเวลาจึงไม่ทันเขา นี่มันเพราะอะไร ก็ได้พบเคล็ดลับว่า คนญี่ปุ่นนี้เขาวิ่งไว เขาไม่เดินช้า ๆ เขาลงจากรถเขาริ่งไปทำงาน พอถึงงานเขาก็ทำอย่างจริงจัง เอาจริงเอาจัง จิตอยู่กับงานตลอดเวลาไม่คิดเรื่องอื่น ไม่ทำเรื่องอื่น เขาทำแต่งงานของเขา เพื่อให้สำเร็จไปแต่ละชั้นแต่ละอัน พี่ไทยเราหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ ท่านทั้งหลายลองพิจารณาตัวเองเถอะว่าท่านทำงานแบบอะไรรับหนังสือมาแล้วก็วางไว้ก่อน ไม่รีบอ่าน ไม่รีบเขียน ไม่รีบจัดให้เสร็จให้เรียบร้อย กองไว้จนงานมากมาย แล้วไปบ่นให้ใครฟัง แหมงานมากเหลือเกิน คนที่บ่นบอกว่างานมากนั่นแหละคือคนที่ไม่ทำงาน ถ้าคนทำงานแล้วงานมันน้อย เพราะงานใดเกิดขึ้นก็ทำเสร็จไป ๆ แล้วงานจะมากได้อย่างไร มันจะกองอยู่บนโต๊ะได้อย่างไร อันนี้เรามากองไว้งานมันก็มาก เวลาเอาไปทำอะไรเสีย ไปนั่งเพื่อฝันเสียบ้าง อ่านหนังสือพิมพ์เสียบ้าง เตรียมตัวจะเลิกเสียบ้าง ในบางกรม บางกองเขาเลิก 16.30 นาฬิกา เตรียมตัวเลิกตั้งแต่ 14.00 นาฬิกาถ้าไปติดต่อดอนนั้นเขาบอกไม่ได้แล้วจะเลิกแล้ว บอกอะไรบ้ายสองโมงจะเลิกอะไร บอกเตรียมตัวเลิก ว่าอย่างนั้นแล้วจะไปรอดกันได้อย่างไร มันมีมาเรื่องอย่างนี้ ไม่ใช่ไม่มี ลองไปดูบ้างเถอะ ผู้หลักผู้ใหญ่เดินแอบไปดูตามกรมกองต่าง ๆ อย่าเดินไปให้เขารู้ ย่องไปแล้วไปดูก็จะพบความจริง เรื่องอย่างนี้ยังบ้านนอกบ้านนาแล้วยิ่งไปกันใหญ่ บางแห่งโรงเรียนเปิดแล้ว 9 โมงครึ่งเด็กนั่งอยู่ในชั้นเรียน ไม่มีครูสักคนเดี๋ยวนี้ไปพบด้วยตนเอง ไปเทศน์ที่บ้านนอก เลยเดินไกลไปดูโรงเรียนเขาเสียหน่อย เจอแต่เด็กเท่านั้นนั่งกันอยู่ทุกชั้นไม่มีครูสักคนหนึ่งเลย ถามว่าครูไปไหนไอ้หนู ครูยังไม่ว่า ว่าอย่างนั้นจะ 9 โมงแล้วครูยังไม่มาเลย เลยก็ต้องออกมาที่วิทยุโทรทัศน์ วันนั้นผู้ว่าราชการจังหวัดนั้นได้ยินร้อนอร้อนใจเรียกประชุม โรงเรียนไหนที่เป็นอย่างนั้น นี่แสดงว่าผู้ใหญ่ไม่ได้แอบไปดู ถ้าไปตรวจก็ไปเป็นทางงานทางการอื้อฉาวไปเลยทีเดียว ดีหม่องร้องปาว ต้องแอบไปตรวจบ้าง เราเป็นผู้ใหญ่ไปตรวจงานตรวจการ แอบไปอย่าไปบอกใคร จะได้ว่ามีสภาพเป็นอย่างไร นี่ตัวอย่างที่เห็นง่าย ๆ ว่าเราเป็นข้าราชการยังเฉื่อยชา ยังชักช้า ที่นี้การเฉื่อยชาชักช้ามันเกิดมาจากอะไร เกิดมาจากว่าเราไม่มอบชีวิตให้กับงาน ไม่รักงานอย่างจริงจัง งานจึงไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร

ต่อแต่นี้ไปตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2523 นี้ เรามารักงานกันจริงๆ เอะ มอบชีวิตให้กับงานจริงๆ ให้เป็นทาสของงาน แล้วตั้งใจทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ตรงไปตรงมา

ทำให้สำเร็จเร็วหรือกินเวลานิดหน่อยไม่เป็นไร อย่างนี้กว่ากินเวลาไปต้องมีโอเวอร์ไทม์ แล้วก็ต้องเรียกเงินเพิ่ม ไม่ต้อง เราเสียสละเพื่อหน้าที่การทำงาน ทำงานให้ก้าวหน้าแล้วก็ต้องรู้นโยบายของราชการว่าเขามุ่งอะไร ทำงานเพื่ออะไร ต้องให้รู้จุดหมาย ทำเพื่อให้ไปสู่จุดนั้น เราต้องรู้จักใช้ปัญญาใช้สมรรถภาพของตัวเองเพื่อปฏิบัติงานให้มั่นก้าวหน้าไม่ใช่คอยฟังคำสั่งให้คนอื่นสั่งให้ทำแล้วก็ทำเท่านั้นแหละ ไม่ได้ใช้สติปัญญาของตัวเอง คนประเภทหนึ่งเขาเรียกว่าคนประเภทหัวสัว สิว นั่นคือวัตถุที่เขาใช้เจาะไม้ สมัยก่อนเขาไม่มีเครื่องมือมีแต่สิ่วอันหนึ่ง ค้อนอันหนึ่ง เจาะไม้เข้าไม้ เขาใช้สิ่วเจาะลงไป สิ่วนี้ถ้าเอาไปวางไว้เฉย ๆ มันไม่กินเนื้อไม้ ต้องเอาค้อนทุบหัวมันลงไปแล้วมันก็เจาะลงไปเนื้อไม้ไม่ได้ คนเราบางคนมันเป็นคนประเภทสิ่ว ถ้าไม่บอกแล้วทำอะไรไม่ได้สั่งให้ทำอะไรไม่มีหัวคิด ไม่มีสติปัญญา ไม่รู้จักใช้สมอง ไม่มีความคิดริเริ่มในการที่จะทำงานให้มั่นก้าวหน้า คอยแต่รับคำสั่งอย่างเดียว ปล่อยให้เกิดความเสียหาย เลยเขาเรียกว่าไม่มีความรับผิดชอบ คนรับผิดชอบนั้นต้องรู้จักใช้สติปัญญาใช้ความสามารถเท่าที่ตนมีเพื่อทำสิ่งนั้น เมื่อผิดไปก็ยอมรับว่าผิด บกพร่องไปต้องแก้ไขกันต่อไป ต้องเป็นคนกล้าในการปฏิบัติงานในหน้าที่ ไม่ใช่คนขี้ลาด เรามีอำนาจตามตัวบทกฎหมายที่จะให้ทำอะไรได้ แต่ไม่ค่อยจะใช้อำนาจนั้น ๆ หรือว่าสิทธินั้น ๆ ที่กฎหมายอนุญาตให้ รอฟังแต่คำสั่งผู้ใหญ่อย่างเดียว แม้แต่เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ไม่กล้าทำอะไร กลัวจะเกิดความผิดพลาดเสียหาย อันนี้แหละคือปมด้อยของสิ่งที่เรียกว่าราชการของเราทำให้ไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร จึงควรจะรู้จักใช้สมรรถภาพในการปฏิบัติงานในหน้าที่

มีอีกอันหนึ่งที่เรียกว่าเป็นปมด้อยทางราชการ คนไทยทั่ว ๆ ไป เป็นเรื่องของผู้ใหญ่ คือผู้ใหญ่ของเรานั้นใจยังไม่กว้างพอ ใจยังไม่กว้าง ยังเป็นคนใจคับแคบ ไม่ยกย่องเชิดชูลูกน้องที่มีความคิดริเริ่ม มีความคิดก้าวหน้าในการที่จะทำอะไร ๆ คนหนุ่ม ๆ สมองใส่ว่างๆ นั้นเถอะเรียนวิชามาสำเร็จมาก็มีความคิดความอ่านที่จะทำให้งานก้าวหน้า ใครจะทำอย่างนั้นจะทำอย่างนี้ บางทีก็มาทำโครงการเสนอผู้หลักผู้ใหญ่ไปผู้หลักผู้ใหญ่ก็เอาไปใส่ลิ้นชักเสียเลย ไม่อนุญาตให้ทำ ไม่พิจารณาเฉย ๆ เสียอย่างนั้นเองแหละ อย่างนี้เขาเรียกว่าตัดความก้าวหน้าของผู้ใหญ่ ไม่ให้ผู้ใหญ่มีกำลังใจในการที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่ราชการต่อไป เมื่อคับอกคับใจหนักเข้าก็เลยลาออกไปเป็นลูกจ้างฝรั่งดีกว่า เงินเดือนก็สูงกว่าด้วย และก็มีอิสระในการปฏิบัติงานด้วย เราก็เสียกำลังคนไป คนที่จะเป็นกำลังแก่ชาติแก่บ้านเมืองหนีไปเสียหมด เพราะว่าผู้ใหญ่เราไม่ค่อยจะเอาใจใส่ อันนี้ทั่วไปแหละ ทั้งวัดทั้งบ้าน มันเหมือน ๆ กัน เพราะนิสัยคล้าย ๆ กัน ไม่เปิด

โอกาสให้ผู้ย่อยแสดงความคิดเห็น ไม่เปิดโอกาสให้ผู้ย่อยได้ลองใช้สติปัญญา เลยสติปัญญา ก็ไปตันเสียไม่ได้ใช้ เครื่องยนต์ไม่ได้ใช้ก็ผิดสนิมขึ้นเท่านั้นเอง คนเรามีความรู้ความสามารถ แต่ไม่ได้ใช้ความรู้ นั้น เขาก็เกิดความท้อแท้ทางจิตใจ เราอยู่ไปก็ไม่ได้เรื่องอะไรลาออกเสียดีกว่า อันนี้ไม่ดี เราที่เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ต้องใจกว้างหน่อย คือให้ผู้ย่อยเขาแสดงความสามารถได้อย่างเห็นแก่ตัว นี่มันเกิดจากความเห็นแก่ตัวไม่ใช่เรื่องอะไรเห็นแก่ตัวอย่างไร กลัวผู้ย่อยจะได้หน้า ได้ตา และตัวนี้จะไม่ได้อะไร นี่คือการเขลาชนิดหนึ่ง ความจริงนั้นคนในกรมใดกองใด ทำอะไรเด่น ๆ เขาชมหัวหน้าที่นั้นแหละเหมือนกับว่าพระในวัดชลประทานขันธ์แหละ ถ้าว่าดีขึ้นมาสักองค์หนึ่ง เขาจะไปชมใคร เขาก็ชมว่าท่านปัญญาแก่เก่ง อบรมลูกน้องดี ลูกน้องมีความรู้ มีความสามารถ สมภารก็พลอยได้หน้า เราไปคิดว่าไม่ได้ ลูกน้องมันจะได้หน้า เราจะตำต้อยไป นี่คือการคิดเห็นที่เข้าข้างตัว คือเห็นแก่ตัว นั้นแหละความเห็นแก่ตัวนั้นแหละเป็นภูเขาใหญ่ที่จะกั้นไม่ให้คนเข้าถึงความดีความงามได้ เราจึงควรคิดเสียใหม่ว่า ขอให้ลูกน้องของเราได้เจริญได้ก้าวหน้าในหน้าที่ในการงาน ว่าง ๆ ก็เรียกประชุมเสียบ้าง มาปรึกษาหารือเพื่อให้กำลังใจแก่ผู้ย่อย ถ้ามีเรื่องที่จะต้องจัดต้องทำ พวกเธอทั้งหลายมีความคิดเห็นอย่างไรในเรื่องนี้ ใครมีความเห็นอะไรบ้างให้เสนอขึ้นมา หรือว่าไปเขียนแผนงานมา เอามาเสนอกันในวันต่อไป ผู้ย่อยก็ได้กำลังใจว่านายเรานี้เปิดโอกาสแล้วให้เราได้ปฏิบัติงาน เขาก็ไปร่างแผนงานเอามาเสนอ เมื่อเสนอขึ้นมาแล้ว ถ้าสมมติว่าของนายคนใดเข้าที่ตีมีความดีงามจะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมได้ เราก็ก็นำแผนงานนั้นแล้วเมื่อเอาแผนงานนั้นแล้วก็ต้องประกาศโฆษณา ยกย่องในที่ประชุม ยกย่องให้ผู้ใหญ่เหนือหัวได้ทราบต่อไปว่า อันนี้เป็นผลงานของคนชื่อนั้น เขามีความรู้ เขามีความสามารถ ยกย่องในที่ประชุม ประกาศให้ใคร ๆ รู้ ผู้ย่อยก็ได้กำลังใจ เพราะว่านายยกย่องเชิดชู แล้วนายก็พลอยได้หน้าได้ตาว่าเป็นคนฉลาด รู้จักใช้คน รู้จักเลี้ยงคนให้ทำงานทำการให้ก้าวหน้าต่อไป คนโง่งนะทำงานคนเดียว แต่คนฉลาดนะเขาให้ลูกน้องช่วยกันทำงาน เมื่อช่วยกันทำงานหลายคนมันก็หลายหัว หลายหัวก็หลายแรงงาน หลายความคิดงานมันก็ก้าวหน้า แต่ถ้าเราทำอยู่คนเดียวมันก็ไม่รอด แม้ทีพคนเดียวจะไปรบกับข้าศึกได้อย่างไร มันต้องมีอาหาร มีลูกน้องหลาย ๆ คน ซึ่งเป็นผู้ฉลาดในการที่จะจัดงานจัดการ กองทัพนั้นจึงจะมีสมรรถภาพ ข้าราชการพลเรือนก็เหมือนกัน หัวหน้าต้องเป็นคนฉลาดในการใช้คนให้ปฏิบัติงาน ต้องรู้นิสัยใจคอของลูกน้องว่าเป็นคนมีนิสัยอย่างไร มีความรู้ในเรื่องอะไรมีความถนัดในเรื่องอะไร ใช้คนให้เหมาะแก่งาน เขาเรียกว่าใช้คนให้เหมาะแก่งาน งานมันก็ก้าวหน้าไป ถ้ามีอะไรไม่ดีไม่งามก็เรียกมานะนำตักเตือน อันนี้มันไม่ค่อยเหมาะ ต้องมีการปรับปรุง ต้องมีการแก้ไข เพื่อทำให้ดีขึ้นไปยิ่งกว่านี้

นี่มันก็ดีแล้วละ แต่ว่าควรจะมีอะไรนิด ๆ หน่อย ๆ ไม่ดีดของเขาทิ้งเสียเลยทีเดียวนะ แต่ว่าแนะนำ
ให้เขาเพิ่มขึ้นไปหน่อยให้กำลังใจแก่ผู้น้อย ผู้น้อยก็จะได้มีกำลังใจมากขึ้นในการปฏิบัติงาน แล้ว
ผู้น้อยจะมีความรักมีความเคารพต่อผู้ใหญ่ในสำนักงานนั้น ๆ คนเราถ้ารักกันเคารพกันแล้ว การ
ปฏิบัติงานมันสะดวกเกิดความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกัน แต่ถ้าไม่รักไม่เคารพกันแล้วก็จะเกิด
ปัญหาขึ้นมา เกิดช่องว่างระหว่างผู้ใหญ่กับผู้น้อย ความกลมเกลียวก็ขาดไป ทีนี้แหละงานมัน
เสีย อันนี้เป็นข้อคิดที่เอาตมาอยากจะทำไว้ เพราะเรามันยังบกพร่องกันอยู่ในเรื่องนี้เหมือนกัน
อันนี้ประการหนึ่ง

ที่นี้อีกประการหนึ่ง เราเป็นข้าราชการที่จะทำงานให้ก้าวหน้างอกงามต่อไปนั้น ต้อง
รักษาสุขภาพทางกาย ทางใจไว้ให้ดี เรื่องนี้สำคัญมาก เพราะถ้าหากว่าร่างกายอ่อนแอจิตใจอ่อน
แอด้วยแล้วจะทำงานได้อย่างไร จะรับใช้ประเทศชาติได้อย่างไร จะทำงานให้เกิดประโยชน์แก่
ประชาชนได้อย่างไร เพราะสุขภาพไม่ดี สุขภาพไม่ดีนั้นเกิดจากอะไร เกิดจากการปล่อยตัวไป
ตามสิ่งแวดล้อม มัวเมาไปในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่ร่างกาย เช่นมัวเมาในการเสพของมีนเมา
มัวเมาในการเที่ยวสนุกสนานยามราตรี มัวเมาในการเล่นการพนัน กลางค้ำกลางคืนมัวเมาใน
เรื่องเหลวไหลประเภทต่าง ๆ อันนี้คนโบราณเขาก็สอนไว้ เช่นเขาสอนว่า ข้าราชการไม่พึง-
เสพสุราจนกระทั่งมีนเมา เปิดช่องไว้ชนิดหนึ่งว่าไม่พึงเสพจนมีนเมาแปลว่าเสพได้นิดหน่อย
ในการสังคมมีการเลี้ยงดูอุปเสื้ออะไรกัน ก็เสพนิด ๆ หน่อย ๆ พอหมื่นปากหมื่นคอว่าอย่างนั้น
เถอะ ไม่ใช่พอหอมปากหอมคออะไร แต่ว่าอย่าเสพให้มันเมา อย่าเป็นทาสของน้ำเมา ข้าราชการ
เราต้องงดเว้นการเสพของมีนเมาจนกระทั่งของมีนเมานั้นเป็นยาพิษทำลายร่างกายจิตใจ อันนี้
มีอยู่มากขอภัยเถอะ ข้าราชการเรานี่เป็นคนขี้เมาอยู่มากตามหัวบ้านหัวเมืองก็เยอะแยะ เมื่อ
ปีก่อนโน้นกระทรวงมหาดไทยกรมการปกครองส่งข้าราชการขี้เมามาตั้ง 10 กว่าคนให้มาตัดนิสัย
ที่วัด คือว่ารักษาสุขภาพทางกายจากโรงพยาบาลมาแล้ว แล้วก็ส่งมาให้เอาตมารักษาสุขภาพทางจิต
ดูร่างกายเต็มทีทั้งนั้น ผอมแล้วเวลาเดินใกล้ ๆ เหมือนกลิ่นสุราตลอดเวลา บางทีสงสัยว่า เอนี่
แอบไปดื่มมาแล้วกระมัง ไม่มีครับไม่มี ตั้งแต่มารักษาตัวนี้ไม่เคยดื่มเลย แล้วทำไมมันมีกลิ่น
ของเก่าครับมันออกมา เรียกว่าสติดอกไว้เยอะแยะในตัว เรียกว่าสติดอกไว้จนเหงื่อออกมาเป็นสุรา
แล้ว อะไรวุ่นวายนี้ นี่เขาเรียกว่าเป็นทาสแห่งสุราเมรัย ไปไม่รอด คนหนึ่งเป็นปลัดอำเภอเพื่อน
ได้เป็นเจ้าเมืองแล้ว ตัวยังเป็นปลัดตอกตัวยุ่ตนเอง เพื่อนที่เป็นเจ้าเมืองมาเยี่ยม บอกว่านี่
รุ่นเดียวกับผม ออกทำงานพร้อมกันแต่จะไปไม่รอด เพราะว่ามันเที่ยวเดินเตาะเห่เหล้าอยู่ตลอดเวลา
เวลาเลยไม่ก้าวหน้า อันนี้เสียหาย เราจึงควรจะได้กวดขันกันในเรื่องนี้ไม่ให้ข้าราชการเป็นนัก-

เดิมชนิดที่เสียหายทำให้เกิดความมีนเมาเสีราชการเพราะถ้ามีนเมาแล้วจะมาทำงานได้อย่างไร
นั่งซิมไป มีไม้สั้นไป จะไปทำงานอะไรก็ไม่ไหวอย่างนี้ต้องลู่ทั้งนั้น พวกซิมทั้งหลายนี้ต้อง
ปลดออก แต่ว่าผู้หลักผู้ใหญ่ซึ่งใจดีเหมือนกันสงสาร ไม่ใช่สงสารข้าราชการซิมหรอก แต่ว่า
สงสารลูกเมียซึ่งจะได้รับความทุกข์ความเดือดร้อน เอามารักษามาเยียวยาแก้ไข ปรากฏว่าคนที่
มารักษานี้ออกไปก็เรียบร้อยไม่ตีมาต่อไป อันนี้ก็ได้อะไร โฟฟานครหลวงก็เคยส่งไปรักษา
เหมือนกันหลายคน ไปกัน 17 คน พออยู่คืนเดียวรุ่งเช้าหนีหมด บอกว่าไม่ไหวกวัดขันเหลือเกิน
สูบบุหรี่ก็ไม่ได้อะไรก็ไม่ได้เลยหนีรุ่งเช้าขึ้นก็กลับมาใหม่อีก หายไป 3 คนถามว่าทำไมจึงหนี
ไป บอกว่ามันบังคับผมถ้าไม่ไป มันจะทำร้ายเลยต้องไปกับเขาด้วยนี่พวกซิมทั้งนั้น นี้อยู่
ตามกรมกองต่าง ๆ น่าจะมีการเช็คสุขภาพของข้าราชการเสียบ้างว่า คนใดมีโรคพิษสุราเรื้อรัง
บ้างหรือว่าร่างกายผ่ายผอมไม่แข็งแรง ทำงานไม่ไหวก็ควรจะมีการปรับปรุงแก้ไข ตามหัวเมือง
ก็ควรจะได้มีการตรวจสุขภาพในเรื่องนี้ เพราะว่าคนทำงานต้องมีสุขภาพดีทั้งกายทั้งใจ ถ้าเป็น
คนนักดื่มแล้วก็ไปไม่รอด หรือว่าเป็นคนชอบเที่ยวกลางค้ำกลางคืน เที่ยวดึก ๆ ดื่น ๆ นอนตื่น
สายมาทำงานก็นั่งซิมไปทำงานไม่ได้งานไม่ก้าวหน้าจะต้องตรวจต้องเช็คเหมือนกันพวกเหล่านี้
อธิบายอยู่ที่พระพุทธรูปเจ้าท่านไว้ว่า มีการดื่มของมีนเมาการเล่นการพนัน การเที่ยวกลางคืน การ
คบเพื่อนชั่วเป็นมิตรเป็นสหาย เกียจคร้านการงานสนุกสนานไม่เข้าเรื่อง เป็นเรื่องที่ข้าราชการ
พึงงดเว้นอย่างเด็ดขาด ข้าราชการไม่พึงไปสนามม้าในวันเสาร์ วันอาทิตย์ และไม่พึงเข้าบ่อน
การพนัน ไม่พึงเข้าโรงสุราเมรัยอะไรต่ออะไรต่าง ๆ เดียวนี้อาจจะมีข้าราชการติดเฮโรอีน เช็ค
ให้ดูอาจจะมีเหมือนกันเวลานี้ นี่มันเสียหายมากร่างกายไม่แข็งแรง เกิดเป็นทุกข์เป็นโทษแก่
ราชการ ซึ่งมันจะทำให้ราชการเสียหาย เราจะต้องแก้ไขผู้ที่เป็ข้าราชการต้องงดเว้นจากสิ่ง
เหล่านี้อย่างเด็ดขาด เพื่อรักษาสุขภาพทางกายให้แข็งแรงแล้วจะได้ปฏิบัติหน้าที่ให้ก้าวหน้าเป็น
ประโยชน์ต่อส่วนรวมต่อไป เรื่องนี้ก็เป็เรื่องที่สำคัญอยู่อันหนึ่ง

อีกเรื่องหนึ่งที่ข้าราชการควรระมัดระวังเหมือนกันเกิดปัญหาเหมือนกัน ไม่ใช่เรื่อง
เล็กน้อยนะคือการไม่สำรวจในกามนี้การไม่สำรวจในกามนี้ หมายความว่าอะไร หมายความว่า
บ้านหลายบ้าน บ้านใหญ่ก็มี บ้านเล็กก็มี มักจะมีปัญหา บ้านเล็กบ้านใหญ่นี้ บ้านใหญ่ก็เรียกว่า
ของเก่าใกล้จะรุดตอคแล้วก็เลยหาบ้านใหม่มาไว้อีกหลังสองหลัง แล้วก็เที่ยวไกลละคราวนี้ไป
บ้านโน้นบ้างไปบ้านนี้บ้าง ทำไมจึงได้เกิดคอร์รัปชันในเรื่องการเงินการทอง ทำไมจึงรับสินบน
มันเรื่องปัญหานี้แหละ เรื่องบ้านเล็กบ้านน้อยนี้แหละ บ้านใหญ่ไม่ค่อยมีเรื่องเหล่านั้นมานาน

แล้ว แต่บ้านน้อยนี่เขาจะต้องหาโอกาสกอบโกยไว้เพราะไม่ว่าจะทิ้งตัวไปเสียเมื่อใด เขาก็ต้องเข้าไปประจบประแจงขอร้องอย่างนั้นขอร้องอย่างนี้ เวลาใดพ่อบ้านเป็นคนเพลิดเพลิดหลงไหล เขาจะขอต่อนั้นแหละ ผู้หญิงเขาจะขอพรตอนที่กำลังสนุกนั้นแหละพอใกล้จะถึงจุดแล้วมันขอตรงนั้นแหละ ลืมไป เพลินไป ก็เลยต้องให้เขา อันนี้ให้แล้วมันก็ต้องคอยทวงบ่อย ๆ ว่าที่จะให้มันจะให้มันไม่เห็นให้สักทีที่นี้ยุ่งแล้วเงินเดือนมันไม่พอจะทำอย่างไร ก็ต้องหาวิธีการอย่างอื่น คอรัปชันบ้าง อะไรต่ออะไรบ้าง ถ้ามีโอกาสติดต่อกับกับพ่อค้าวาณิชทั้งหลายไปขอนั้นขอเนี่ยเขาอะไรต่ออะไรเรื่อยไป นี่คือความเสื่อมโทรมเสียหายในทางราชการ เสียหายเนื่องจากว่ามีบ้านหลายบ้านนี่เองแหละ เพราะฉะนั้นข้าราชการนี้ต้องมีความสันโดษในคู่ครอง ยินดีในคู่ครองของตน อย่าเป็นคนมักมากในทางกามารมณ์ ให้อินดีในคู่ครอง ถือศีลเสียบ้าง อยู่กันแม้เป็นคู่ครองแต่งงานกันถูกต้อง ก็ควรจะนึกว่าเราควรจะอยู่กันมีลูกเต้ากันสักเท่าไร สมมติว่ามีสักสามคนสี่คนแล้วก็มาตกลงกันว่า ต่อไปนี่นะเราอยู่กันเงินพี่น้อง ไม่มัวเมาในเรื่องกามวิสัยต่อไป ช่วยกันเลี้ยงลูกให้มันเจริญก้าวหน้าต่อไป รักษาพรหมจรรย์เสียบ้างเหมือนกับท่านมหาตมะคานธี พ่อท่านมีลูกแล้วท่านบอกว่าต่อไปนี่อยู่กัน เงินพี่น้องไม่เกี่ยวข้องกันในเรื่องทางกามชีวิตท่านเรียบร้อย ครอบครัวเรียบร้อย มีลูกดี มีหลานดี คนเราถ้าพอเลอะเทอะไม่ค่อยได้เรื่องแล้ว ลูกมักจะเสียหายกลายเป็นอันธพาล รกบ้านรกเมือง เพราะความประพฤติ มัวเมาในทางกาม อันเป็นเรื่องที่ก่อปัญหาก่อความทุกข์ความเดือดร้อนนี่เป็นเรื่องสำคัญ แล้วคนประพฤติแบบนี้มักจะบอกครอบครัวว่าอยู่เวรบ่อย ๆ ความจริงไม่ได้ไปอยู่เวรหรอก แต่ว่าไปบ้านอื่น อันนี้ก็จะรู้เรื่องก็เกิดความเสียหายบางที่ถึงกับฆ่ากัน เพราะเรื่องความมัวเมาอย่างนี้ จึงต้องมีความสำรวมในเรื่องนี้ ไม่ประพฤติดนให้เกิดความเสียหายด้วยประการใด ๆ นี่ก็เป็นเรื่องที่สำคัญอยู่เหมือนกัน ที่เราจะต้องระมัดระวังกัน นี่เรื่องหนึ่ง

อีกเรื่องหนึ่ง เราเป็นข้าราชการนั้น ก็คือว่าอยู่ในวงเดียวกัน เหมือนกับนักดนตรีอยู่ในวงเดียวกันมันต้องพร้อมกันแสดง คนหนึ่งเป่าปี่ คนหนึ่งตีกลอง คนหนึ่งตีอะไร ทำไมจึงเพราะ ได้จังหวะจะโคนดี ถ้าวงดนตรีใด คนมันเกียงกันแกตีสี่ ข้าไม่ตี เล่นก็ไม่ได้เรื่องมันเล่นไม่พร้อมกัน จังหวะไม่ดีคนดูก็ฮาปากันเท่านั้นเอง ไม่เท่าใดวงดนตรีนั้นก็พังไปไม่รอด ข้าราชการเราก็เหมือนกันต้องมีความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจกันให้ถือว่าเราเป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย ประเทศชาติเหมือนกับร่างกาย เราที่เป็นข้าราชการนี้เป็นอวัยวะของร่างกาย เป็นมือเป็นเท้า เป็นสมอง เป็นทุกส่วนของร่างกาย ทุกส่วนของร่างกายมันต้องเรียบร้อย ต้องเข้ากันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ถ้าเกิดความแตกแยกกันแล้ว งานก็ไม่สำเร็จ ไม่ก้าวหน้า อันนี้มีข่าวปรากฏอยู่บ่อย ๆ ว่า หัวหน้า

กองกับรองอธิบดีไม่ถูกกันบ้าง อธิบดีกรมนั้นไม่ถูกกับอธิบดีกรมนี้บ้างก็ยุ่งงอนกันด้วยเรื่องอะไรต่าง ๆ ซึ่งดีซึ่งเด่นกัน แล้วงานมันจะก้าวหน้าไปได้อย่างไร งานมันไม่ใช่งานของเรา มันเป็นคนงานของชาติของประเทศชาติ เราจะมาเกียวกันไม่ได้ อย่าเอาเรื่องส่วนตัวมาใช้ในหน้าที่การงาน แต่เราถือว่าเป็นงานของส่วนรวม ไม่ใช่ของใคร เราต้องตั้งใจทำงานแล้วก็อย่าไปเกียวกันในเรื่องอะไร เรื่องเกียวกันนี้มันก็เกิดจากเรื่องการเห็นแก่ตัวนั่นเองแหละ จะเอาหน้าจะเอาเด่นส่วนตัวไม่แบ่งรางวัลให้แก่ใคร ขอบอกให้ทราบว่าคุณเราดีคนเดียวไม่ได้ เด่นคนเดียวก็ไม่ได้ ดันไม้ตันเดียวมันถูกลมพายัพได้ง่าย ดุชิตันไม้ถ้ามันอยู่ในทุ่งตันเดียว มันอยู่ไม่ได้ ลมพายุมาก็พริ้วครืนลงไปเท่านั้นแหละ ดันไม้ที่จะอยู่ได้ก็ต้องอยู่เป็นหมู่เป็นกลุ่มเป็นก้อน เราเห็นว่าตันไม้มันขึ้นเป็นหมู่ ดันตาลขึ้นเป็นหมู่ ดันตะแบกก็ขึ้นเป็นหมู่ ดันไม้ทุกประเภทถ้ามันขึ้นแล้วมันขึ้นเป็นหมู่มันอยู่ได้เป็นกลุ่มเป็นก้อน คนเรานี้ก็เหมือนกัน ถ้าเอาอะไรคนเดียวละก็อยู่ไม่ได้ ดีคนเดียวไม่ได้ สุขคนเดียวก็ไม่ได้ เด่นอยู่คนเดียวมันก็ไม่ได้ มันล่งง่าย แต่ว่าเราต้องดีพร้อมหน้ากัน ต้องให้ความเด่นมันพร้อมหน้ากัน รวมแล้วก็คือว่าเราไม่เอาดีเอาเด่นคนเดียว แต่เราจะต้องให้แก่หมู่แก่คณะ มีอะไรสำเร็จขึ้นมาสักชิ้นหนึ่ง เราก็ต้องบอกว่าความสำเร็จทั้งหลายนี้เพราะพวกเราพร้อมเพรียงกันทุกคนมีส่วนในงานชิ้นนี้ ไม่ใช่งานของผมคนเดียว ขอให้รับส่วนแบ่งความสบายใจทั่วหน้ากัน เท่านั้นมันก็สบาย ไม่มีปัญหาอะไร ทุกคนรักใคร่กลมเกลียวกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เวลาที่ประเทศชาติของเราต้องการมากคือ ต้องการความรัก ความสามัคคี ต้องการความร่วมมือร่วมใจกันอย่าแตกแยกกัน อย่าเกียวกอนกัน เกียวกอนกันไม่ได้ เช่นว่าฝ่ายปกครองเจ้าหน้าที่อำเภอกับผู้กอง สารวัตร เรียกสารวัตรเดี๋ยวนี้ บางทีไม่ถูกกัน ไม่ถูกกันก็เกิดยุ่งราษฎรเดือดร้อน ผู้กำกับกับเจ้าเมืองไม่ถูกกัน ก็เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนเหมือนกัน เกียวกอนกันด้วยปัญหาอะไร ๆ ต่าง ๆ มีบ่อย ๆ อาตมาไปเที่ยวตามต่างจังหวัดนี้รู้ว่ามีอะไรต่ออะไร เพราะว่าพระนี่ถ้าไปแล้ว ชาวบ้านเขาชอบมาบอก เขามาเล่าให้ฟังว่าอย่างโน้นอย่างนี้คนนั้นเป็นอย่างนั้น คนนี้เป็นอย่างนี้มีอยู่หลายหนหลายแห่ง นี่คือการเสียหายในชาติในบ้านเมืองของเรา เป็นปมด้อยที่จะนำศัตรูเข้ามาทำลายพวกเราได้ เพราะเราไม่พร้อมเพรียงกัน ทุกคนต้องรู้ว่าเราทำงานเพื่อใคร เราไม่ใช่ทำงานเพื่อตัวของเราถ้าเราคิดว่าเราทำงานเพื่อตัวเองแล้วเป็นความคิดที่ต่ำเตี้ยมที่ แต่เราคิดว่าเราทำงานเพื่อชาติเพื่อประเทศของเราเราจึงต้องทำงานพร้อมเพรียงกัน มีปัญหาอะไรขึ้น เรียกมาประชุมกัน ปรึกษาหารือกัน เสร็จแล้วก็วางแผนว่าจะไปทำอย่างไร ไปพร้อมเพรียงกัน ทำกันอย่างพร้อมหน้า ไม่เอาดีคนเดียว ไม่เอาอะไรคนเดียวถือว่าเป็นงานของส่วนรวมคือ ต้องเสียสละนั่นเอง เราทุกคนจะต้องมีความเสียสละในเรื่องอะไร ๆ

ต่าง ๆ อย่างนี้มันก็ไม่มีการเที่ยงนอน ไม่มีปัญหากันสังเกตดูที่เกิดการขัดแย้งอะไรกันนั้น ก็เนื่องจากประโยชน์ทั้งนั้นต่างคนจะเอาประโยชน์กันหล้าไฟพิเศษ ไม่พอใจในสิ่งที่ตนมีตนได้ นี่คือตัวปัญหา ยิ่งบางจังหวัดอยู่ใกล้ชายทะเลด้วยแล้วมันจะไม่ลงรอยกัน ไม่ลงรอยกันด้วยเรื่องอะไร คำของเถื่อนนะซี แร่เถื่อนบ้าง อะไรบ้าง หาดทรายมันยาวขนสินค้าเข้ามา เรือไปรับเข้ามา ขึ้นหาดทรายนั้นหาดทรายนี้ คนนั้นได้คนนี้ได้แบ่งไม่เท่ากัน ประโยชน์ขัดกัน ก็เลยยิงกันทำร้ายร่างกายกัน นี่คือตัวปัญหาที่เกิดขึ้นทั่ว ๆ ไป โดยเฉพาะเราที่เป็นข้าราชการนั้น อย่าไปเอี่ยวกับใคร ๆ อย่าไปเข้าหุ้กับใคร ๆ ในเรื่องที่มีกฎหมาย เป็นของที่ต้องงัดวันอย่างเด็ดขาดเพราะเราเป็นบุคคลผู้รักษากฎหมาย ต้องเคารพกฎหมาย เคารพศีลธรรม เคารพระเบียบประเพณี พุดง่าย ๆ ว่าอยู่ในระเบียบวินัยของข้าราชการถ้าเราทิ้งระเบียบวินัยของข้าราชการแล้วมันจะเป็นข้าราชการได้อย่างไรจะเป็นข้าราชการที่ดีได้อย่างไร เป็นลูกจ้างที่ไม่ได้เรื่องของประชาชนเท่านั้นเอง เพราะไม่ถือระเบียบ ที่คนเขาเคารพบูชาอยู่ได้นี่ เพราะว่าเรามีระเบียบวินัย เราไม่ทำอะไรตามชอบใจ ตามใจอยากจะทำอะไรก็ต้องถือหลักเกณฑ์ มีระเบียบวินัยไว้ตลอดเวลาจึงจะเป็นการเรียบร้อยแต่อย่างดีก้าวหน้าไปในทางที่ถูกที่ชอบ เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญมากที่ยังมีความบกพร่องกันอยู่ทั่ว ๆ ไป

จึงใคร่จะขอขบถาพาดจากพวกเราทั้งหลายที่มีความบกพร่องอยู่ในเรื่องอย่างนี้ เพื่อชาติเพื่อประเทศเพื่อองค์พระมหากษัตริย์ที่เรารักเคารพบูชา ช่วยกันทำหน้าที่ด้วยความเสียสละกันเถิด ด้วยการเคารพต่อกฎหมาย ถ้าผู้ใดกระทำอะไรออกไปนอกกรอบนอกทาง เรียกมาเตือนมาแนะนำสั่งสอนให้เขาเกิดความรู้สึกสำนึกได้แล้วก็ช่วยกันแก้ไขสิ่งเหล่านั้นให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย อย่าให้ชาวอันไม่ดีไม่งามเป็นที่ขุบขิบกันในหมู่ประชาชนเป็นอันขาด จะเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายทรมาระเบียบวินัยแล้วจะไม่มีมีความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน คนเราเมื่อไม่เคารพกันไม่นับถือกันแล้ว พุดอะไรก็ไม่มีน้ำหนัก ไม่มีราคา ประเทศชาติจะอยู่ไม่รอด ขอบอกเป็นครั้งสุดท้ายว่า ประเทศไทยเราจะอยู่รอดปลอดภัยนั้นอยู่ที่ข้าราชการทั้งหลาย ซึ่งเป็นผู้นำของประชาชน ถ้าข้าราชการทั้งหลายมีความสำนึกในหน้าที่ในการทำงาน มีความรักงานอย่างแท้จริง มีความเสียสละ อยู่ในระเบียบวินัยอย่างแท้จริงกันแล้วสิ่งทั้งหลายก็จะเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงขอให้ท่านทั้งหลายได้พิจารณาด้วยตัวเองว่าเราได้ปฏิบัติตนอย่างไรในเรื่องนั้น ๆ มีความบกพร่องอะไรบ้าง ถ้าเห็นว่ามีมีความบกพร่องด้วยเรื่องอันใดก็จงชำระสะสาง เอาเรื่องนั้นออกจากชีวิตจิตใจ แล้วก็ทำหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต อุดหนุน เสียสละ เพื่อประโยชน์แก่ชาติแก่บ้านเมือง เพราะประเทศชาติอยู่ในกำมือของท่านท่านจะทำให้เสื่อมก็ได้ จะทำให้เจริญก็ได้แต่เอาตมา

หวังว่าข้าราชการทั้งหลายคงจะไม่ทำให้เสียชื่อ แต่จะช่วยกันทำให้เจริญ เพราะท่านทั้งหลายรักเกียรติของท่าน รักครอบครัว รักวงศ์ตระกูล รักประเทศชาติ จึงควรจะอยู่ในทางที่ถูกที่ชอบ

ดังที่ได้แสดงมาก็สมควรแก่เวลาแล้ว ขอยุติไว้แต่เพียงเท่านี้ ขออวยพรให้ท่านข้าราชการในประเทศไทยทั้งหลายจงมีน้ำใจซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเสียสละเคารพระเบียบ บทกฎหมายจงทั่วกันทุกท่านทุกคนเทอญ

โอวาท*

บรรยายแก่พระนวกะ วัดบวรนิเวศวิหาร พระนคร

เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2514

ตามที่ได้รับเชิญให้มาบรรยายในวันนี้ จะแสดงในแนวปฏิบัติจิตใจมากกว่าทางอื่น เพื่อท่านที่สนใจทางด้านจิตภาวนา จะได้นำไปปฏิบัติตามหลักภาวนาซึ่งมีหลายแนวทางด้วยกัน ตามแต่จริตนิสัยของผู้ศึกษาอบรมจะเลือกเอาตามใจชอบ

ศาสนามีส่วนเกี่ยวข้องสำหรับการปกครอง ทั้งทางโลกและทางธรรม โลกมีอยู่หลายโลกด้วยกัน คือโลกแห่งมนุษย์ โลกแห่งสัตว์และโลกแห่งเทวดา มาร พรหมต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่จำนวนมาก ท่านแสดงไว้เพียงสามโลก คือกามโลก รูปโลก และอรุณโลก จะเป็นสัตว์ประเภทใดก็ตามที่ตกอยู่ในภูมิที่ควรสงเคราะห์เข้าในโลกสาม โลกใดโลกหนึ่ง ท่านก็สงเคราะห์เข้าในโลกนั้น ในที่นี้จึงไม่ขออธิบายไปมากเพื่อให้เหมาะกับเวลาที่มีจำกัด

พระพุทธเจ้าพระองค์เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ก่อนที่จะเป็นศาสดาได้ก็ทรงศึกษาธรรมในหลักธรรมชาติอยู่ถึง 6 ปี ระยะเวลาที่ทรงศึกษาและปฏิบัติอยู่นั้น ทราบว่าทรงศึกษาอย่างแท้จริงทั้งการศึกษาและการปฏิบัติ ผิดหรือถูกย่อมกระทบกระเทือนสุขภาพทางพระกายและพระทัยให้ได้รับทุกข์ลำบากเช่นเดียวกัน หากพระองค์จะทรงย่อท้อในการศึกษาและปฏิบัติธรรมเสียแต่เวลาได้รับความลำบากทรมาน ก็คงเอาชนะกิเลสภายในพระทัยจนกลายเป็นศาสดานำศาสนามาสั่งสอนโลกไม่ได้ ทั้งนี้ก็เพราะพระองค์ทรงเป็นบุคคลที่จริงจังทำอะไรทรงทำจริงมุ่งผลที่พึงปรารถนาเป็นที่ตั้ง จนทรงบรรลุถึงขั้นรู้จริงเห็นจริงตามหลักธรรมชาติที่มีมาดั้งเดิม คือสิ่งที่ทรงเห็นว่าควรละก็ละสิ่งที่ทรงเห็นว่าควรบำเพ็ญก็บำเพ็ญด้วยความจริงพระทัย ก่อนจะทรงเป็นพระพุทธเจ้าขึ้นมาให้โลกได้กราบไหว้บูชา มิได้เป็นขึ้นมาอย่างง่ายดายแต่เป็นขึ้นมาด้วยความพยายามอย่างยิ่ง คนธรรมดาทั่ว ๆ ไปจึงเป็นพระพุทธเจ้าไม่ได้ เพราะสมรรถภาพทุกส่วนมิได้เป็นเหมือนพระพุทธเจ้า หลักธรรมเครื่องสนับสนุนให้ทรง

* ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน (วัดป่าบ้านตาด) อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี แคว้นสงฆกรรม กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์ , 2518

เป็นศาสนาของโลกได้โดยสมบูรณ์ คือ อิทธิบาททั้ง 4 ได้แก่

1. ฉันทะ ความพอใจในกิจที่จะทำหรือกำลังทำอยู่ เช่นเดียวกับพอใจในผลที่จะพึงได้รับจากงาน
2. วิริยะ ความพากเพียรในกิจนั้นโดยสม่ำเสมอไม่ลดละปล่อยวาง
3. จิตตะ ความมีใจฝักใฝ่ในกิจนั้นไม่จิตจาง
4. วิมังสา ความใคร่ครวญไตร่ตรองด้วยปัญญาว่าจะมีการผิดพลาดอย่างไรบ้าง

พระพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมได้ก็เพราะอิทธิบาทเป็นเครื่องสนับสนุน ผู้มีอิทธิบาททั้ง 4 นี้อยู่ในใจ ไม่ว่าจะกิจการใด ๆ ที่อยู่ใต้วงมือของมนุษย์จะทำได้ ย่อมไม่นอกเหนือกรรมนี้ไปได้ ต้องอยู่ในเงื้อมมือแห่งความสำเร็จ อิทธิบาทเปลืองอย่างฟุ้งง่าย ๆ แบบธัมมะปากก็แปลว่า ดันเหตุหรือพื้นเพแห่งความสำเร็จ หรือรากแก้วแห่งความสำเร็จ รวมอยู่กับอิทธิบาทนี้ทั้งสิ้น

คำว่าศาสนาที่ทรงนำมาสอนโลก คืออุบายวิธีหรือแนวทาง ทรงแสดงไว้ทั้งเหตุและผลโดยถูกต้องและสมบูรณ์ไม่มีที่ดองติ หรือแปลว่าคำสั่งกับคำสอนที่สงเคราะห์เข้าเป็นกรรมวินัยรวมแล้วเรียกว่าพุทธศาสนาแปลว่าคำสั่งสอนของท่านผู้รู้ คำว่า ธรรมมีมาก เท่าที่รวมอยู่ในตำรับตำรานั้นพอประมาณ แต่ธรรมที่แท้จริงซึ่งมีอยู่ทั่วไปนั้นมีมากมาย ตามแต่ผู้สามารถจะคิดค้นมาทำประโยชน์ได้ตามกำลังของตน ท่านแสดงไว้ในตำรามีแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ นั่นก็ทรงแสดงไว้พอประมาณ มิได้มากมายอะไรเลย ถ้าพูดตามธรรมทั่วไป แต่ถ้าพูดตามกำลังของผู้ศึกษาจดจำ ควรเรียกว่ามีมากจนเหลือกำลังจะจดจำได้อย่างละเอียดทั่วถึง

การปฏิบัติศาสนากับการปฏิบัติตัวเรา นั้นเป็นอันเดียวกัน แยกกันไม่ออก เพราะความมุ่งหวังของเรากับแนวศาสนาที่สอนไว้ไม่ขัดแย้งกัน เราต้องการความสุขความเจริญก้าวหน้า ศาสนาก็สอนให้มีความขยันหมั่นเพียรในทางที่ชอบ ไม่ให้เกียจคร้านในกิจการที่จะนำไปสู่ความสุขความเจริญตามใจหวัง สิ่งใดที่มนุษย์ปรารถนาโดยธรรม ศาสนาก็สอนเพื่อความปรารถนา นั้น โดยนัดแนะแนวทางดำเนินให้โดยถูกต้อง เฉพาะอย่างยิ่งการอบรมจิตใจจึงเป็นความมุ่งหมายของศาสนาที่จะเห็นจิตใจของประชาชนก้าวเข้าสู่ความสงบสุข ทั้งส่วนย่อยส่วนใหญ่ทั้งหลายทั้งละเอียด ตามภูมิของผู้ปฏิบัติ คนมีกรรมหรือมีจิตภาวนากำกับใจทำอะไรไม่ค่อยโอ้อ่อนไปตามอารมณ์โดยฝ่ายเดียว ยังมีการยับยั้งชั่งตวง มีการคัดค้านต้านทานอารมณ์ไว้บ้าง ไม่เปิด

ทางให้เป็นไปตามที่ใจชอบเป็นไปตามอารมณ์จนเป็นนิสัย ไม่เป็นคนฉุนเฉียวหรือโกรธง่าย ก่อนที่จิตจะแสดงอาการไม่ดีออกมา จิตที่ได้รับการอบรมย่อมมีทางยับยั้งไว้ได้ และนำเรื่องไปใคร่ครวญไตร่ตรองจนได้ความเข้าใจว่าอะไรผิดอะไรถูก แล้วเลือกเฟ้นปฏิบัติเท่าที่เห็นว่าถูกกว่าดี พยายามกำจัดสิ่งไม่ดีออกไปอย่างไม่อ้อแอยเสียตาย การภาวนาเป็นกิจที่ชอบที่ควรอย่างยิ่งในคนทุกชั้นผู้มุ่งแสวงหาเหตุผลเพื่อความถูกต้องดีงามแก่ตนและครอบครัวตลอดส่วนรวม เพราะการภาวนาเป็นงานพิสูจน์หาความจริง ทั้งภายในภายนอก ทั้งส่วนหยาบส่วนละเอียด ทั้งวงแคบวงกว้างไม่มีประมาณ คนมีกรรมหรือมีภavanaในใจทำอะไรไม่ค่อยผาดโผน ไม่น่าหวาดเสียว ไม่น่ากลัว ไม่น่าเกลียด ไม่น่าเอือมระอา ไม่น่าตำหนิติเตียน เพราะโดยมากออกจากการใคร่ครวญพอสมควรหรือใคร่ครวญด้วยดีแล้วก่อนทำลงไปในกิจทุกอย่าง งานก็เป็นงานที่เย็น ไม่กระทบกระเทือนตนและผู้อื่น ไม่เป็นงานก่อความเสียหาย นอกจากเป็นงานเพื่อความเจริญทั้งส่วนย่อยส่วนใหญ่อันเป็นที่น่าชื่นชมเท่านั้น ไม่มีปัญหาเคลือบแฝงใด ๆ ที่น่าขบคิดวิพากษ์วิจารณ์ การภาวนามีสองนัย โดยหลักกรรมชาติ คือภาวนาลำพังคนเดียวอยู่ในที่แห่งใดแห่งหนึ่งที่เห็นว่าเหมาะสมตั้งพระท่านภาวนาหนึ่ง ภาวนาคือการใคร่ครวญหาเหตุผลเกี่ยวกับกิจการต่าง ๆ ทั้งเรื่องท่านเรื่องราว ทั้งชั่วทั้งดี จนเป็นที่เข้าใจและปฏิบัติถูกตามความมุ่งหมายที่ชอบธรรมนำมาเป็นประโยชน์แก่ตนและสังคมหนึ่ง แต่จะอธิบายเฉพาะข้อแรกคือจิตภาวนาพอเป็นแนวทางเพื่อผลที่เกิดขึ้นจะกระจายเชื่อมโยงไปถึงข้อสองเองโดยไม่ต้องนัดแนะให้กว้างขวางมากมาย

กรุณาอย่าลืมว่าจะทำกิจใดก็ตาม อิทธิบาท 4 เป็นธรรมสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ควรนำไปใช้กำกับเสมอเพื่องานนั้น ๆ จะสำเร็จลงด้วยความเรียบร้อยและสมบูรณ์ตามปรารถนา แปลงง่าย ๆ ก็ว่าการอบรมในสิ่งที่ต้องการให้เกิดให้มีขึ้น เช่นภาวนาให้เกิดความสงบเย็นใจขึ้นมา ให้มีเหตุมีผลขึ้นมา ให้มีสติปัญญาความเฉลียวฉลาดรอบคอบในจิตใจหรือในเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นมา จิตที่มีธรรมดังกล่าวขึ้นที่ใจย่อมเป็นใจที่มีคุณค่า เป็นใจที่สงบเย็น เป็นใจที่มีความฉลาดรอบคอบ เป็นใจที่ทรงไว้ซึ่งเหตุและผลเป็นใจที่มีขอบเขตไม่ผาดโผนโลดเต้นเหมือนลิงค่างบ้างชะนี เป็นใจที่มีทั้งเครื่องเร่งตัวเองในกิจที่ชอบ และเครื่องหักห้ามตัวเองเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ

การฝึกหัดเบื้องต้นโดยมากก็มักถูกกับกรรมฐานบทอาณานาปานสติ คือกำหนดลมหายใจเข้าออก โดยมีสติกำกับรักษาจิตอย่าให้เผลอในขณะที่ทำ ทำใจให้รู้อยู่กับลมเข้าลมออกเท่านั้น ไม่คาดหมายผลที่จะพึงได้รับมีความสงบเป็นต้น ทำความรู้สึกอยู่กับลมเข้า ลมออกธรรมดา

อย่าเกรงตัวเกรงใจจนเกินไปจะเป็นการกระเทือนสุขภาพทางกายให้รู้สึกเจ็บนั้นปวดนี้ โดยหาสาเหตุไม่เจอ ซึ่งความจริงสาเหตุก็คือการเกรงตัวเกรงใจจนเกินไปนั่นเองควรมีสติรับรู้อยู่ธรรมดาใจเมื่อได้รับการรักษาด้วยสติจะค่อย ๆ สงบลง ลมก็ค่อยละเอียดไปตามใจที่สงบตัวลง ยิ่งกว่านั้นใจก็สงบจริง ๆ ลมหายใจขณะที่จิตละเอียดจะปรากฏว่าละเอียดอ่อนที่สุดจนบางครั้งปรากฏว่าลมหายไป คือลมไม่มีในความรู้สึกเลย ตอนนี้จะทำให้นักภาวนาตกใจกลัวจะตายเพราะลมหายใจไม่มี เพื่อแก้ความกลัวนั้น ควรทำความรู้สึกว่า แม้มลมจะหายไปก็ตามเมื่อจิตคือผู้รู้ยังครองร่างอยู่ ถึงอย่างไรจะไม่ตายแน่นอนไม่ต้องกลัว อันเป็นเหตุเขย่าใจตัวเองให้ถอนขึ้นจากความละเอียดมาเป็นจิตธรรมดา ลมหายใจธรรมดา ซึ่งทำให้เกิดความเสียใจในภายหลัง

ถ้ากำหนดเฉพาะลมหายใจเป็นอารมณ์อย่างเดียวไม่สนิทใจจะตามด้วยการบริกรรมพุทโธก็ได้ไม่ผิด ผู้ชอบบริกรรมเฉพาะกรรมบทใดบทหนึ่งเช่นพุทโธก็ได้ตามอัธยาศัยชอบไม่ขัดแย้งกัน สำคัญที่ให้เหมาะกับจิต และขณะภาวนาขอให้มีสติรักษาอย่าปล่อยให้ใจส่งไปตามอารมณ์ต่าง ๆ ก็เป็นอันถูกต้องในการภาวนา คำว่าจิต ใจ มโน หรือผู้รู้เป็นอันเดียวกัน คือเป็นไวพจน์ของกันและกัน ใช้แทนกันได้ เช่นกิน-รับประทานเป็นต้น เป็นความหมายอันเดียวกัน ใช้แทนกันได้ ตามปกติใจเป็นสิ่งละเอียดมากยากจะจับตัวจริงได้ ใจเป็นประเภทหนึ่งต่างหากจากร่างกายทุกส่วน แม้อาศัยกันอยู่ก็มีได้เป็นอันเดียวกันร่างกายที่ตั้งอยู่ได้ย่อมขึ้นอยู่กับใจเป็นผู้รับผิดชอบ ถ้าใจออกจากร่างไปเมื่อใดร่างกายก็หมดความหมายลงทันที โลกเรียกว่าตาย แต่ความรู้คือใจนี้ต้องไม่ตายไปด้วยร่างกายที่สลายตัวไป เมื่ออยากทราบความจริงจากใจ จำต้องมีเครื่องมือพิสูจน์ เครื่องมือพิสูจน์ใจได้แก่กรรมเท่านั้น นอกนั้นไม่มีสิ่งใดจะสามารถพิสูจน์ได้ การภาวนาเป็นการพิสูจน์ใจโดยตรง ผู้มีสติมีความเพียรมากมีทางพิสูจน์ความจริงของใจให้เห็นชัดเจนได้เร็วยิ่งขึ้นผิดธรรมดา คำว่าเครื่องมือคือกรรมนั้น โปรดทราบว่า ส่วนใหญ่คือสติปฏิฐาน 4 และสังขารกรรม 4 เป็นต้น ส่วนย่อยแต่จำเป็นทั้งในขั้นเริ่มแรกและขั้นต่อไป ได้แก่ก่อนานาปานสติ หรือพุทโธ เป็นต้น เป็นบท ๆ ไป ที่ผู้ภาวนานำมากำกับใจแต่ละบทละบาทเรียกว่าเครื่องมือพิสูจน์ใจทั้งสิ้น เมื่อใจพร้อมกับเครื่องมือคือกรรมบทต่าง ๆ ได้รวมกันเข้าเป็นคำภาวนา มีสติเป็นผู้ควบคุมให้ระลึกอยู่กับลมหายใจ หรือกรรมบทใดก็ตามโดยสม่ำเสมอไม่ให้จิตผล่อออกไปสู่อารมณ์ภายนอก ไม่นานกระแสของใจที่เคยสร้างอยู่กับอารมณ์ต่าง ๆ จะค่อยรวมตัวเข้ามาสู่จุดเดียว คือที่กำลังทำงานโดยเฉพาะได้แก่คำภาวนา ความรู้จะค่อย ๆ เติบโตขึ้นในจุดนั้นและแสดงผลเป็นความสงบสุขขึ้นมาให้รู้เห็นได้อย่างชัดเจน เมื่อจิตสงบตัวจากอารมณ์เครื่องก่อวน

เข้ามาสู่ตัวโดยเฉพาะ ย่อมแสดงความสงบสุขขึ้นกับตัวเองโดยไม่ต้องหาความสุขใดมาส่งเสริม ขณะนั้นแลเป็นขณะที่จิตรู้เห็นความสุขและความอัศจรรย์ของตัวอย่างไม่คาดฝัน การรวมสงบของจิตจะนานบ้างไม่นานบ้างตามแต่กำลังแห่งเหตุที่หนุนอยู่เบื้องหลังคือสติกับความเพียรพยายามที่ทำหน้าที่อยู่เวลานั้น เพียงใจได้รวมสงบตัวลงขณะเดียวกันนั้น ผู้ภาวนาจะเริ่มเห็นความแปลกประหลาดและอัศจรรย์หลายอย่างที่เกิดขึ้นในขณะนั้น อิทธิบาททั้ง 4 ที่เคยพยายามตะเกียกตะกายกับงานมากก็จะเพิ่มกำลังทุกส่วนขึ้นในตัวเอง ศรัทธาความเชื่อมั่นต่อผลของงานก็เกิดและมั่นคงขึ้นมาเอง โดยไม่ต้องอาศัยการบังคับบัญชาดังที่เคยเป็นมาอะไรนักเลย จิตย่อมรู้และเข้าใจในภาระหน้าที่ของตนไปเอง เช่นเดียวกับเราที่เคยรู้ผลของงานต่าง ๆ มาแล้ว แม้จะยากหรือง่ายก็พยายามทำไปจนกว่างานนั้น ๆ จะสำเร็จจะนั้น สำคัญที่เวลาภาวนาควรพยายามทำสติให้สัมพันธ์กับงานด้วยดี จนจิตสงบรวมลงได้กลายเป็นความสุขขึ้นมาในทุกครั้งที่ทำได้ยิ่งเป็นการดี แต่แม้จะไม่ได้รับความสงบทุกครั้งก็ไม่ควรเสียใจ เพราะจิตภาวนาเป็นงานที่ทำยากอยู่บ้าง ไม่เหมือนงานอื่น ๆ ที่เคยทำกันมา งานนี้เป็นงานสำคัญในบรรดางานทั้งหลาย และเป็นงานที่มีผลมาก จะเรียกว่า รากแก้วของงานทั้งหลายก็ไม่ควรจะผิด เพราะต้องใช้ความพยายามเป็นพิเศษจึงจะรู้เห็นสิ่งพิเศษอัศจรรย์เกิดขึ้นพอให้ชมบ้างในชีวิตของคน ๆ หนึ่ง ไม่เสียชาติขาดสาระที่มีอยู่กับตัวไปเปล่า ถ้าพยายามจนใจสงบได้เรื่อย ๆ และกลายเป็นความสงบได้โดยสม่ำเสมอก็ยิ่งนับวันจะเห็นความอัศจรรย์ของตัวเกิดขึ้นไม่มีสิ้นสุด ผู้เห็นความสงบของใจชื่อว่าผู้แสวงหาความสุขเจอตามจุดมุ่งหมายที่ปรารถนามานานของการภาวนา พระพุทธเจ้าทรงได้ความสุขมาประกาศสอนโลกจนได้นามว่าศาสนานั้นทรงได้จากใจ พระพุทธเจ้าทั้งหลายล้วนทรงได้ความสุขจากใจมาเป็นศาสนาสั่งสอนโลกสืบทอดกันมาจนถึงองค์ปัจจุบัน ดังนั้นความสุขที่เริ่มได้จากจิตภาวนาจึงเป็นความสุขที่จะเริ่มเข้าใกล้ชิดติดกับความสุขอันสมบูรณ์ตามที่พระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายทรงพบและพบมาแล้ว ถ้าไม่ทอดทิ้งปล่อยวางไปเสียโดยเห็นว่า ยากบ้าง วาสนาไม่ถึงบ้าง บุญน้อยวาสนาน้อยยกไม่ขึ้นบ้าง ซึ่งล้วนเป็นกลมารยาของใจที่เคยตกอยู่ใต้อำนาจของ ความมักง่าย ของความไม่เอาไหน มาจนเป็นนิสัย เวลาจะเจอของดีพิเศษเข้าบ้างสลับปิดอก ไม่ยอมแบกยอมหาม ปล่อยให้ทั้งจมตมจมโคลนแห่งความโสมมอยู่อย่างไม่มีจุดหมายปลายทาง จึงเห็นว่าเป็นสิ่งที่เหมาะกับนิสัยวาสนาของตน ถ้าอย่างนี้ย่อมไม่มีวันเจอความสุขความสมหวังตลอดอนันตกาล เราผู้เป็นนักสำรวจตรวจตราในทุกสิ่งที่มาเกี่ยวข้องกับตน ทั้งดีทั้งชั่ว ทั้งสุข ทั้งทุกข์ทั้งได้มาและเสียไป จึงควรทำการพิสูจน์ให้รู้ความจริงทั้งหลายที่มีอยู่ในโลก เพื่อถือเอาประโยชน์จากสิ่งนั้น ๆ มาประคองตัวไปเป็นลำดับ ไม่ยอมให้ผ่านไปเปล่า

การทำจิตภาวนาเป็นการเรียนรู้อะไรด้วยตัวเอง พิสูจน์ตัวเอง โดยถูกทางไม่มีที่ตำหนิ เพราะเรื่องทั้งหมดอยู่ที่ใจและเกิดจากใจก่อนจะเป็นเรื่องราวออกไปกว้างแคบหรือใกล้ไกลเพียงไร มีใจเป็นต้นเหตุที่พาให้เป็นไป ใจจึงเป็นเหมือนโรงงานผลิตสิ่งต่าง ๆ ออกมา ดี ชั่ว สุข ทุกข์ ทั้งหลาย ล้วนแต่ใจเป็นผู้คิดผู้ผลิตออกมาทั้งสิ้น การภาวนาจึงเป็นวิธีการเรียนรู้อะไร ดี ชั่ว สุข ทุกข์ ของตัว ลงว่า ได้เรียนแล้วต้องรู้ต้องเข้าใจ คือใจฟังขานวุ่นวายก็เรียนให้รู้ว่าเป็นเพราะเหตุไร มีอะไรเป็นสาเหตุพาให้เป็นไป จนรู้สาเหตุของใจที่พาให้เป็นต่าง ๆ และเรียนวิธีแก้ไขว่า จะควรแก้ไขด้วยวิธีใดใจจึงจะปล่อยวางสิ่งไม่ดีนั้น ๆ ด้วยความหมดกังวลเยื่อใย เมื่อเรียนและรู้ทั้งสองวิธี คือ รู้ทั้งความไม่ดีและความดีว่ามีสาเหตุพาให้เกิดแล้วเรื่องทั้งหลายก็ค่อยสงบไปและสงบไปจนเห็นได้ชัดภายในดวงใจเคยก่อเรื่องต่อไปใจก็สงบลงเองโดยไม่จำเป็นต้องทำอะไรภายนอกพาให้สงบ เมื่อเหตุก่อกังวลสงบลงด้วยอุบายวิธีของการภาวนา ผลคือความสงบสุขก็เกิดขึ้นมาเอง การภาวนามีผลประจักษ์ใจตามที่อธิบายมา เพราะเรื่องทั้งปวงมีอยู่กับใจแห่งเดียว เมื่อถูกกับยาคือการอบรมเรื่องก็สงบลงเอง ใจไม่มีเรื่องยุ่งใจก็สบายไปเอง ที่ใจไม่สบายและยุ่งอยู่ตลอดเวลา ก็เพราะใจสั่งสมเรื่องขึ้นมาเผาผลาญตัวเอง จึงหาทางแก้ไขไม่ได้ ถ้าไม่แก้ที่ต้นเหตุ เมื่อแก้ถูกจุดคือต้นเหตุ ผลคือความสุขก็เกิดขึ้นเอง สุขนั้นเรารู้เองเห็นเองอย่างประจักษ์ ไม่ต้องคอยวัน คีน เดือน ปีมาให้บำเพ็ญบำนาญเพื่อความสงบประภคนี้

ความสงบที่เกิดจากจิตภาวนามีเป็นขั้น ๆ ตามแต่กำลังของสติปัญญาศรัทธาความเพียร เป็นเครื่องหนุนหลังเล็กน้อยเพียงไร ผลก็แสดงขึ้นตามลำดับแห่งเหตุ เริ่มแต่สงบอย่างหยาบอย่างกลาง และอย่างละเอียด ความสุขก็มีประภคหยาบละเอียดไปตามขั้นแห่งความสงบ คำว่าจิตสงบคือจิตหยุดคิด หยุดปรุง ไม่คิดปรุงตามนิสัยที่เคยเป็นมา ขณะสงบจิตจะระงับความคิดปรุงชั่วคราว แต่ถ้าสงบเบา ๆ การคิดปรุงก็ยังมีอยู่บ้างเพียงประปราย แต่ไม่พอทำให้ใจต้องเสียความสงบสุขไปด้วยในเวลานั้น ถ้าสงบละเอียด ใจก็หยุดความคิดปรุงโดยสิ้นเชิง จิตไม่ทำงานใด ๆ ทั้งสิ้น ทรงตัวอยู่ด้วยความสงบสุขที่น่าอัศจรรย์เท่านั้นความสงบประภคนี้แลเป็นความสงบอย่างถึงใจของนักภาวนาทั้งหลายเมื่อเจอแล้วหากไม่สามารถทำให้เกิดได้อีก แม้เวลาล่วงไปสิบปีก็ไม่ลืมวันเวลาที่จิตเคยเป็นมานั้นได้ ความสงบที่เกิดขึ้นหลายครั้งหลายหนจากการภาวนาคือสงบช้า ๆ ซาก ๆ จนเกิดความชำนาญในการเข้าออกของจิต นอกจากเป็นความสุขในเวลานั้นแล้ว ยังสามารถสร้างฐานแก่จิตใจให้เกิดความมั่นคงเป็นลำดับอีกด้วย ผู้มีจิตเป็นสมาธิมั่นคงโดยสม่ำเสมอ ย่อมได้รับพลังมาจากจิตที่สงบบ่อย ๆ นี้แลเป็น

บาทฐาน เวลาถอนขึ้นมาจากความสงบแล้วก็ไม่แสดงอาการวอกแวกคลอนแคลนไปตามอารมณ์ เหมือนจิตที่ไม่มีฐานแห่งสมาธิเป็นที่รับรอง คิดอ่านหน้าที่การงานอะไรได้สะดวกโดยไม่ทำ ความรบกวนใจให้เป็นทุกข์วุ่นวาย ข้อสำคัญจะเป็นสมาธิประเภทใดก็ตาม ผู้ภาวนาควรได้สัมผัส ด้วยใจตัวเองนั่นแล จะเป็นที่แน่ใจยิ่งกว่าการคาดคะเนหรือเดาไปตามแบบที่ท่านเรียงไว้ อันเป็น ความไม่แน่ใจอยู่เสมอ ทั้งที่จำได้และท่องบ่นขึ้นปากขึ้นใจอย่างแม่นยำซ้ำของ ส่วนใจเองไม่ เคยลืมรสดังที่จดจำได้ก็ย่อมมีความหิวโหยอยู่ตลอดไปทั้งที่จำชื่อของธรรมนั้น ๆ ได้อย่างเต็มใจ เต็มพุงนั่นแล ผู้ที่ได้สัมผัสธรรมด้วยใจจริง ๆ จากจิตภาวนา ไม่ว่าจะป็นสมาธิขั้นใดหรือปัญหา ขั้นใด ตลอดจนวิมุตติพระนิพพานย่อมเป็นที่แน่ใจไปตามขั้นแห่งธรรมที่ได้สัมผัสนั้น ๆ การแสดง ออกก็อาจหาญต่อความจริงที่ได้ประสบมา และพูดได้ตามความเป็นจริงไม่สะทกสะท้านต่อความ รู้ความเห็นของตัวเอง ผู้ฟังก็พลอยมั่นใจไปด้วย ใครคิดขัดอะไรมาศึกษาไต่ถามก็แสดงออกอย่าง เป็นอรุณเป็นธรรม ไม่นำความสงสัยว่า “น่าจะเป็นอย่างนั้น คงจะเป็นอย่างนี้” มาช่วยลูบคลำ เพื่อเป็นทางออกตัว ผู้ฟังแทนที่จะได้รับประโยชน์กลับแบกหามเอาความสงสัยไม่แน่ใจกลับไป เพื่อตัดปัญหาเหล่านี้ลงได้บ้าง แม้ไม่มาก จึงควรทำด้วยตัวเองนั่นแลเป็นความดีและชอบยิ่ง ถ้าควรจะได้เพียงไรก็ต้องรู้ขั้นที่ใจผู้สร้างเหตุเท่านั้น จะไม่รู้ขั้นที่อื่น ซึ่งขัดแย้งกับความจริง คือผู้ทำอันเป็นผู้สร้างเหตุ จะเป็นที่ยายสงสัยไปโดยลำดับ และระงับความอยากรู้อยากเห็นทั้ง หลายลงได้เป็นตอน ๆ จนความอยากรู้อยากเห็นที่เคยออกหน้าออกตาอยู่เป็นประจำหายหน้า ไปเลย ยิ่งเป็นความสงบสุขที่พึงปรารถนาและจัดเข้าในประเภท เทศ วุปลโม สุขแล้ว ไม่ ต้องไปถามใครให้เสียเวลา

ปัญหาคือความสอดส่องใคร่ครวญใคร่ตรอง การคิดค้นเหตุผลธรรมในแง่ต่าง ๆ ตามแต่จะมาสัมผัสเพื่อถอดถอนกิเลสที่ฝังจมอยู่ในดวงใจให้สิ้นไปโดยลำดับ ภายในตัว ควร ยกกายขึ้นพิจารณาหาความจริงที่มีอยู่กับธาตุ ชันธ์ อายตนะ โดยแยกออกเป็นอาการ ๆ นับแต่ ผม ชน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูกเป็นลำดับไป ว่าอาการเหล่านี้แต่ละอาการที่เกิดที่อยู่ ของมันเป็นอย่างไรบ้าง โดยปกติต้องชำระล้างอยู่ตลอดเวลา ไม่เช่นนั้นอาการดังกล่าวนี้ก็จะแสดง ความไม่พึงใจแก่ตนและผู้อื่นที่เกี่ยวข้องใกล้เคียง ต่างจึงระวังรักษาของตนไม่ประมาทในการทำ ความสะอาดเช็ดถูชำระล้างซักฟอกทั้งเครื่องนุ่งห่มใช้สอยพอให้ดูได้ เพราะธรรมชาติของสิ่ง เหล่านี้เป็นของปฏิภูลไม่สะอาดอยู่ในตัวของมันเอง จึงต้องเป็นไปตามธรรมชาติของตน นอกจาก นั้นยังแสดงความผันแปรอยู่ทุกขณะไม่มีเวลานาทีไปบังคับได้ว่า เวลาเท่านั้นสิ่งเหล่านี้ต้องพัก-

นอน เวลาเท่านั้นสิ่งเหล่านี้จึงทำงาน อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แต่เป็นเวลาทำงานของไตรลักษณ์ ในร่างกายและจิตใจอยู่ตลอดเวลาที่ ถ้าจะพิจารณาเพื่อความเป็นธาตุ ร่างกายทุกส่วนก็เป็น ธาตุล้วน ๆ อยู่แล้ว นอกจากไม่พิจารณาจึงหลงสำคัญว่าเขาเป็นนั่นเป็นนี่อันเป็นการเสกสรร เพื่อก่อความกังวลยุ่งเหยิงใส่ตนโดยใช้เหตุเท่านั้น ซึ่งไม่เกิดประโยชน์อะไรจากการเสกสรร นั้นเลย การพิจารณาให้รู้ตามหลักกรรมคือไตรลักษณ์ ได้แก่ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตาดำวยสติ ปัญญาจริง ๆ ไตรลักษณ์ก็มีเต็มอยู่ในกายในอาการของจิตเราอยู่แล้ว ถ้าไม่หลงก็ไม่ควรลุบคล้ำ ไปที่ไหน ดูในกายในจิตก็จะพบว่า ธรรมดั่งกล่าวเต็มอยู่ในตัวเราเอง ถ้าลงจิตได้เห็นกายว่าเป็น เพียงธาตุเพียงขั้นๆ และเป็นไตรลักษณ์ล้วน ๆ จริง ๆ ด้วยปัญญาแล้ว ก็เสสอุปาทานทั้งหลาย แม้จะเคยตั้งรากฐานบ้านเรือนลงในใจอย่างลึกซึ้งลึก ก็ทนอยู่ไม่ได้ จำต้องถูกถอนรากถอนโคน ขึ้นมาโดยไม่เหลือแม้ปรมาณูเลย จิตที่เคยถูกกดถ่วงด้วยอำนาจกิเลสตัณหาจนกระดิกตัวไม่ขึ้น ก็จะดีดกระเด็นขึ้นอย่างฉับพลัน ยิ่งกว่าผู้ต้องหาพ้นโทษ โดดออกจากเรือนจำเสียอีก เท่าที่ จิตจำต้องอดต้องทนติดจมอยู่กับกิเลสกองทุกข์ด้วยความขมขื่นฝืนใจเรื่อยมาก็เพราะไม่มีใครเมตตา ช่วยเหลือปลดปล่อยให้ผ่านพ้นไปได้ ถึงแม้จิตจะเป็นของมีคุณค่ามากมายเพียงไร ก็เป็นเหมือนเพชรพลอยที่จมอยู่ในกองมูลรกรุงดินนั้นแล ไม่มีความหมายเท่าที่ควรเป็นเลย

ฉะนั้น อุปายแก้ไขหรือปลดปล่อยเพื่อช่วยจิตให้ได้ขึ้นจากหล่มลึกจึงหนีสติปัญญา ไปไม่พ้น และใช้พิจารณาในธาตุในขั้นๆ ที่มีอยู่ในกายในใจนี้แล โดยกำหนดแยกออกเป็นหมวดๆ กองๆ เช่นกองธาตुकองขั้นๆ เป็นต้น ธาตุในกายเรามีอยู่สี่ คือธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ ส่วนแข็งเช่นผม ขน เล็บ ฟัน เป็นต้นเป็นธาตุดิน จะเสกสรรให้เป็นเราเป็นของเราได้อย่างไร ก็ต้องเป็นดินตามเดิมของเขา ส่วนเหลวเช่นน้ำตา น้ำลายเป็นส่วนธาตุน้ำก็เป็นน้ำตามเดิมของเขา จะเสกสรรให้เป็นเราเป็นของเราได้อย่างไร ส่วนลมเช่น ลมหายใจ เป็นต้นก็เป็นธาตุลม ของเขาตั้งเดิมจะเสกสรรให้เป็นเราเป็นของเราได้อย่างไร ส่วนไฟเช่นความอบอุ่นในร่างกายก็เป็นธาตุไฟมาตั้งเดิมของเขา จะเสกสรรให้เป็นเราเป็นของเราได้อย่างไร สรุปแล้วในกายนี้มันเป็นสมบัติของดิน น้ำ ลม ไฟ เขาจะเสกสรรให้เป็นเราเป็นของเราได้อย่างไรกัน เพราะเป็น ธาตุล้วน ๆ หรือเป็นสมบัติของธาตุล้วน ๆ ไม่ใช่เรา ไม่ใช่สมบัติของเรา ทั้งหมดมันเป็นสมบัติ ของธาตุล้วน ๆ ไม่มีส่วนใดแม้เพียงน้อยจะแย่งชิงเขาและแย่งชิงของเขา มาเป็นเรา เป็นของเรา ได้ ความสำคัญมั่นหมายที่เคยเป็นมาในใจนั้นเป็นความโกหกล้วน ๆ ไม่มีความจริงแม้ชนิดแฝงอยู่ เลยพอจะเชื่อได้เพียงการแบ่งรับแบ่งสู้ แต่ใจที่ไม่มีสติปัญญาแฝงอยู่บ้างเลยจึงเหมาเชื่อเอา

เสียหมด เมื่อถูกของปลอมจอมโกหกเข้าเช่นนั้น จึงเสียใจจนไม่มีที่ปลงวางได้ ถ้าพูดถึงนาม-
ชั้นก็เพียงเป็นหมวดเป็นกองแห่งเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณของใครของเขายู่เท่านั้น
มิได้เป็นกองเราเป็นกองสมบัติของเรา พอให้ลุ่มหลงจนไม่มีวัน คิน เตือน ปีว่าจะสิ้นเขตให้
กลับรู้ตัวเสียบ้างเลยเมื่อไร แต่เพลินหลงอยู่ตลอดเวลาจนกลายเป็นโลกันตะแห่งความลุ่มหลง
เพราะความสำคัญมันหมายว่าชั้นเป็นนั่นเป็นนี่เป็นผู้หลอกลวง ความจริงไม่ว่าชั้นใดปรากฏ
ขึ้น ชั้นนั้นก็มิแต่ความคับเต็มตัวของมันอยู่แล้ว ไม่น่าจะมีความหลงความสำคัญแม้หนีเข้าไป
แทรกแซงได้อีก ทั้งรูปชั้น คือกาย ทั้งนามชั้น คือเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มื่อนิจจัง
ทุกขัง อนัตตาเป็นเจ้าของอยู่แล้ว ไม่ควรไปแย่งชิงเขามาเป็นตนเป็นของตน ให้หนักใจไร้ความ
สุขทนแบกทุกข์ไปเปล่า ๆ ไม่มีวันปลงวางได้เลย

การพิจารณา ธาตุ ชั้นทั้งมวลจนเห็นตามความจริงด้วยสติปัญญาดังกล่าวมาเป็น
ทางปลดปล่อยเครื่องกีดขวางออกจากใจได้โดยสิ้นเชิง นอกจากรูปชั้นและนามชั้นที่ถูกสติ-
ปัญญาคลี่ย้ายขยับและสลัดปัดทิ้งออกจากใจโดยเด็ดขาดแล้ว แม้ความสำคัญในดวงใจว่า
เป็นเราเป็นของเราก็ถูกสติปัญญาแยกแยะคลี่ย้ายออกจูงอย่างละเอียดทั่วถึงและสลัดปัดออก
นำออกวางไว้ตามเป็นจริง ไม่มีจุดใดยังเหลือหลงอยู่ที่สติปัญญาเข้าไม่ถึงหรือทำลายไม่ได้ แต่
สติปัญญาสามารถกวาดต้อนปลี่ยนทิ้งออกจนหมด ที่ปรากฏในวาระสุดท้ายก็คือความบริสุทธิ์
ล้วน ๆ ไม่มีจอมมารยาใดเคลือบแฝงอยู่เลย นั่นท่านเรียกว่าวิมุตติพุทธโธแท้ ที่เราเรียกร้องหา
ท่านแต่วันเริ่มแรกภาวนา และหาได้ในตัวเราตัวท่านเอง หลังจากกิเลสสิ่งจอมปลอมสิ้นไปแล้ว
ด้วยเครื่องมือ คือสติปัญญาที่ทันสมัยซึ่งถูกอบรมมาแต่ต้นจนเต็มภูมิ

คำว่าปัญญา มีสามชั้น คือ ชั้นต่ำ ชั้นกลางและชั้นละเอียด ที่ท่านให้นามว่ามหาปัญญา
ชั้นหยาบใช้พิจารณารูปชั้นคือกาย ชั้นกลางใช้พิจารณานามชั้นทั้งสี่ คือ เวทนา สัญญา สังขาร
และวิญญาณ ชั้นละเอียดสุดใช้พิจารณาจิต แต่ระหว่างนามชั้นกับจิตโดยมากปัญญาชั้นกลาง
กับชั้นละเอียดมักทำงานประสานกันไป ถ้าจะพูดไว้เพียงนี้ไม่พูดถึงปัญญาชั้นละเอียดสุดใช้
พิจารณาจิตโดยเฉพาะแล้ว รู้สึกไม่ถึงใจผู้แสดงซึ่งเป็นคนมีนิสัยหยาบ ไม่ยอมเข้าใจอะไรอย่าง
ง่าย ๆ เมื่อได้แยกแยะปัญญาออกใช้เป็นประเภทตามความจำเป็นในขณะทำหน้าที่นั้น รู้สึกหนักใจ
และถึงใจ เพราะได้เคยปฏิบัติต่อเรื่องของตัวมาอย่างนั้น ผิดถูกประการใดเรื่องก็ได้เป็นมาอย่าง
นั้น จึงขอเรียนไว้ตามความจริง

ท่านผู้สนใจอยากทราบความอัศจรรย์ของใจและของพระพุทธศาสนา กรุณาปฏิบัติจิตภาวนาคูก็จะทราบได้ กรุณาศึกษาเรียนรู้เรื่องของจิตและสิ่งเกี่ยวกับจิตคืออารมณ์ดี ชั่วต่าง ๆ ซึ่งจิตเป็นผู้สะสมเอาไว้จนมองหาดวงจิตไม่เจอ เต็มไปด้วยสิ่งปลอมแปลงทั้งหลายหุ้มห่อก่อตัวขึ้นมาโดยอาศัยจิตเป็นที่ยึดครองเพื่อตั้งเนื้อตั้งตัว พอตั้งตัวได้แล้วก็ยึดเอาจิตเป็นบ่อของคนใช้ จิตจึงกลายเป็นสิ่งไม่มีคุณค่าในตัวเรา และมักมองข้ามไปว่าสิ่งนั้นดี สิ่งนี้สวยงาม สิ่งนี้ประเสริฐเลิศเลอ น่ารักใคร่ชอบใจ ถ้าเป็นของใครผู้หนึ่งประเสริฐมีหน้ามีตามีคนเคารพนับถือและยกย่องสรรเสริญ โดยไม่ทราบว่าใจซึ่งเป็นของประเสริฐแต่ได้ลดฐานะลงไปสรรเสริญกิเลสซึ่งเปรียบกับนักโทษในเรือนจำ กิเลสซึ่งเปรียบเหมือนกองมูตรกองอุจจาระได้รับความยกย่องเสีย ลืมตัวไปใหญ่ อดอ่านาจวาสนาที่ยาวงยาพิชให้คนกินล้มทั้งหงายตายพินาศและเสียผู้คนกลายเป็นคนวิกลจริต ทั้งที่ใจและสติสตั้งยังมีอยู่เพราะพิษของมัน การภาวนาเท่านั้นจะรู้ของดีว่าเป็นของดีของชั่วมว่าเป็นของชั่ว ของเทียมว่าเป็นของเทียม ธรรมว่าเป็นธรรม กิเลสว่าเป็นกิเลสได้ดีไม่หลงเสกสรรยกยอบแบบสุม่เดา นอกจากจะกำจัดให้พินาศขาดสูญจากใจไปเสียเท่านั้นด้วยหลักภาวนา ท่านผู้สนใจภาวนาตามทางของศาสดาผู้วิเศษจริงโดยไม่ต้องยกยอ ผู้นั้นจะเห็นของจริงอันประเสริฐและของปลอมได้อย่างชัดเจนที่ใจตัวเองก่อนจะเห็นของจริงและของปลอมภายนอก พระพุทธเจ้าจะนิพพานไปนานสักเท่าไร ไม่เป็นปัญหาขัดข้องทางดำเนินเพื่อมรรคผลนิพพานของท่านผู้เป็นสุปฏิบัติตามหลักกรรม กาลสถานที่หรือสิ่งใด ๆ ในโลกไม่มีอำนาจกั้นทางหวงห้ามมรรคผลนิพพานไว้ได้ นอกจากตัวเองจะกั้นทางตัวเองและเปิดทางเดินของตัวเองโดยทางอริยสังขรณ์เท่านั้น มีอริยสังขรณ์ที่มีอยู่ในใจของคนนี้และจะเป็นผู้มีอำนาจกั้นทางหรือเบิกทางมรรคทางผลได้ นอกนั้นไม่มีอะไรมีอำนาจ อริยสังขรณ์กั้นทางเพื่อมรรคผลนิพพานได้แก่ ทุกข์กับสมุทัย ถ้าใครสะสมขึ้นมาก ๆ ผู้นั้นมีหวังกั้นทางตัวเองให้เห็นห่างจากมรรคผลนิพพานได้แก่ นิโรคกับมรรค ถ้าใครสะสมขึ้นให้มาก ๆ ผู้นั้นมีหวังเปิดทางตัวเองให้ใกล้ชิดติดกับมรรคผลนิพพานเข้าโดยลำดับจนถึงที่สุดจุดหมายปลายทางได้โดยไม่ต้องหาอะไรมาเปิด เพียงอริยสังขรณ์โรกกับมรรคนี้ก็พอตัวแล้ว พระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายทรงบรรลุถึงมรรคผลนิพพานได้ เพราะนิโรคกับมรรคเป็นเครื่องมือดำเนิน มิได้มีสิ่งใดในโลกมาเสริมช่วยเลย จึงควรมั่นใจในสังขรณ์ที่เคยให้ความมั่นใจมาแล้วอย่างมั่นใจเหมาะไม่มีอะไรยิ่งไปกว่า

การแสดงธรรมก็เห็นสมควรแก่กาลเวลา ในอวสานแห่งกรรมขอความสวัสดิมีชัยจงเป็นสมบัติของท่านทั้งหลายโดยทั่วกัน จึงขอยุติการแสดงเพียงเท่านี้

บารมี 10

ทาน ศีล เนกขัมมะ สัจจะ วิริยะ ปัญญา ขันติ เมตตา อริชฐาน อุเบกขาทั้ง 10
อย่างนี้เป็นบารมี 10 อย่าง บารมี แปลว่า ทำให้เต็มไม่บกพร่อง ท่านที่หวังมรรคผลต้องบำรง
บารมีให้ครบถ้วน จนเป็นกิจประจำใจไม่ละเลยเห็นห่างและบกพร่อง ต้องคิด ต้องตรง ประคับ-
ประคองไว้เป็นปกติ ดังจะอธิบายไว้พอเข้าใจ

1. ทาน ทานแปลว่า การให้ นักปฏิบัติต้องมีจิตใจจดจ่อเพื่อการให้ด้วยจิตใจที่หวังการ
สงเคราะห์อยู่เป็นปกติ คิดไว้เสมอด้วยจิตที่ภาคภูมิใจว่า ถ้าการให้ด้วยการสงเคราะห์มีแก่เราเมื่อ
ใด เมื่อนั้นความสบายสุขสันต์จะมีแก่เราอย่างหาสุขอื่นเปรียบมิได้ ในขณะที่ใดท่านมีคนที่ต้องการ
ความสงเคราะห์ แต่เราดเว้นการให้เสีย จะถึงกับกินไม่ได้นอนไม่หลับ เพราะคิดว่าเราพ่ายแพ้ต่อ
ความตระหนี่ อันเป็น กิเลสตัวสำคัญที่เข้ามาเหนี่ยวรั้งใจ การให้นี้ต้องไม่พิจารณาบุคคลถึง
สุขภาพและฐานะถือเอาเพียงว่าเขาต้องการความช่วยเหลือเราก็ช่วยตามต้องการ เพื่อเป็นการ
ผ่อนคลายความทุกข์ความขัดข้องของเขา และไม่หวังการตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น

2. ศีล ศีลแปลว่า ปกติ การรักษาอาการตามความพอใจของปกติชนที่มีความปรารถนา
อยู่เป็นสุขไม่ยากให้ใครฆ่า หรือทำร้ายร่างกาย ไม่ต้องการให้ใครมาข่มขู่หรือขู่ข่ม ไม่ต้องการ
ให้ใครมาละเมิดความรักไม่ต้องการฟังคำพูดที่ไร้ความจริง และไม่ต้องการความคลั่งไคล้ด้วย
การข่มใจด้วยสุราเมรัยที่ทำให้สติสัมปชัญญะฟั่นเฟือนเมื่อปกติของใจคนและสัตว์เป็นอย่างนี้
เราก็ไม่ทำลายปกติของความปรารถนาความพอใจของชาวโลก โดยไม่ละเมิดในสิ่งที่ปกติของ
จิตใจต้องการ ฉะนั้น ศีลท่านจึงแปลว่า ปกติ คือรักษาอารมณ์ปกติของจิตใจของคนและสัตว์
ไม่ต้องการให้ได้รับความเดือดร้อน

การรักษาศีลก็ต้องรักษาให้เข้าถึงใจ ไม่ใช่รักษาแต่เปลือกที่นักเทศน์บางท่านเคย
เทศน์มาท่านเทศน์ว่า ศีลรักษาภัยกับวาจาให้เรียบร้อยนั้น ไม่เข้าถึงความจริงของศีล การรักษา
ศีลต้องรักษาอย่างนี้

ไม่ละเมิดบทบัญญัติของศีล คือทำให้ศีลขาด ศีลต่าง ศีลพร้อย และศีล ทะลุด้วย
ตนเอง ไม่แนะนำให้คนอื่นทำ และไม่ยินดีต่อเมื่อผู้อื่นทำแล้ว ต้องรักษาระดับนี้จึงจะเป็นศีล
เพื่อมรรคผล

3. **สัจจะ** สัจจะแปลว่า ความตั้งใจจริง เราจะไมยอมเลิกจากความตั้งใจเดิม แม้แต่จะต้องตายก็ตาม

4. **วิริยะ** วิริยะแปลว่า ความเพียร ความเพียรนี้ต้องมีประจำใจจริง ๆ วิริยะบารมี เป็นเครื่องควบคุมใจในเวลาที่เกิดความท้อถอย ต้องตัดสิ้นใจจากบั้นไม่พร่นพรึงต่ออุปสรรคใด ๆ แม้จะต้องสิ้นลมปราณก็ตามทีในเมื่อเราเป็นนักเสียสละ แม้แต่ชีวิตจะสูญสิ้นไป เลือดเนื้อจะเหือดแห้งไปก็ตามที ถ้ามรรคผลนิพพานที่เราปรารถนาอยู่นี้ยังไม่ปรากฏเพียงใด เราจะไมละความพยายามประพฤติปฏิบัติไป โดยไม่คำนึงถึงอุปสรรค

5. **เนกขัมมะ** เนกขัมมะแปลว่าการถือบวช หมายถึงการอดในกามารมณ์อย่างท่านที่ทรงพรหมจรรย์โดยตั้งใจไม่ไยดีในอารมณ์ยั่วเย้าด้วยอำนาจกามฉันทะ คือความพอใจในกามารมณ์ คือไม่นิยมรูปสวย เสียงเพราะ กลิ่นหอม รสเลิศ สัมผัสที่นิ่มนวลและการพ้อนรำขับร้องประโคมดนตรี ด้วยเห็นว่าเป็นภัยใหญ่ของการปฏิบัติเพื่อมรรคผลโดยพิจารณาให้เห็นความเป็นทุกข์ของการที่มีความประสงค้อย่างนั้น ตัวอย่างของคนคู่มีความทุกข์ มีเป็นตัวอย่างตื่นควรพิจารณาค้นคว้าให้เห็นด้วยตนเอง ถ้าทำตลอดกาลไม่ได้ก็ให้ปฏิบัติตัดกามารมณ์เป็นครั้งเป็นคราว จิตจะค่อย ๆ ชินไปจนตัดได้เป็นปกติ

6. **ปัญญา** ปัญญาแปลว่า ความรู้ ที่เกิดขึ้นจากการพิจารณาพิจารณา แปลว่า ความเฉลียวฉลาดก็ได้ใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นโทษของ ความเกิด ความแก่ ความเจ็บไข้ ความพลัดพรากจากของรักของชอบใจ ให้เห็นตามความเป็นจริงว่าเป็นทุกข์ จนเกิดนิพพิทา ความเบื่อหน่ายต่อการเกิดในชาติภพต่อไปจนกระทั่งได้สังขารุเปกขาญาณ คือไม่มีความห่วงไหวในเมื่อความทุกข์ใด ๆ เกิดขึ้นแก่สังขาร

7. **ขันติ** ขันติแปลว่า ความอดทนหรืออดกลั้น ต่ออารมณ์ที่เข้ามายั่วชวนให้เกิด ความรัก ความโกรธ ความหลง มีความอดกลั้นอดทนเป็นพิเศษ ไมยอมให้อารมณ์ฝ่ายชั่วเข้ามาหักล้างอารมณ์วิปัสสนาญาณได้

8. **เมตตา** เมตตาแปลว่า ความรักที่ปราศจากความใคร่ด้วยอำนาจกิเลสหมายถึงรักด้วยความปรานีไม่มีอารมณ์ในส่วนของกิเลสเจือปน ทำจิตของตนให้มีความรักอย่างกว้างขวาง แม้แต่คนที่เคยประกาศตนเป็นศัตรูมาในกาลก่อนถ้าเห็นหน้าเข้า เราก็มีจิตใจแช่มชื่นไม่ลำบาก ไม่มีการอาฆาตจองล้างจองผลาญแต่กลับมีความเมตตาปรานีสงสารหวังสงเคราะห์ให้มีความสุขตามสมควรแก่อัตภาพ

9. อธิษฐาน อธิษฐานแปลว่า ความตั้งใจมั่น คือเมื่อตั้งใจไว้แล้วเพียงใด จะไม่ยอมแก้ไขเปลี่ยนแปลงไปจากความตั้งใจเดิมเป็นอันขาด ทั้งนี้หมายถึงตั้งใจไว้ถูกต้องแล้ว แต่ถ้าตั้งใจไว้เดิมผิดพลาด เมื่อพิจารณาทราบแล้ว แก้ไขให้ถูกต้องได้เป็นการเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้ตรงตามแนวปฏิบัติ เพื่อมรรคผลไม่เสียอธิษฐาน ถ้าผิดแล้วขึ้นต้นทูลร้องไม่ยอมแก้ไข กลายเป็นมานกิเลส เสียหายใหญ่

10. อุเบกขา อุเบกขาแปลว่า ความวางเฉย หมายถึงต่ออารมณ์ที่เป็นทุกข์และเป็นสุขอันเป็นวิสัยของโลกีย์ คือไม่ยอมยินดียินร้ายต่ออารมณ์ของโลกวิสัย ทำจิตใจให้ว่างต่ออารมณ์ที่เป็นสุขและทุกข์อันเป็นโลกีย์วิสัยเสีย

บารมีทั้ง 10 อย่างนี้ นักวิปัสสนาญาณต้องมีครบถ้วน แล้วต้องปฏิบัติได้เป็นปกติ ไม่ใช่ท่องจำได้ การปฏิบัติได้ก็ต้องเป็นไปตามความพอใจเป็นปกติไม่ใช่ฝืนใจ ถ้าบังคับใจฝืนใจอยู่ก็เห็นจะยังนานหน่อยที่จะเข้าถึงมรรคผล ถ้าท่านเห็นว่า การประพฤติตามในบารมี 10 นี้ เป็นปกติธรรมดาไม่มีอะไรหนักใจแล้ว ท่านก็เป็นคนที่ใกล้ต่อมรรคผลผู้หนึ่ง เช่นเดียวกับท่านที่ได้บรรลุมรรคผลมาแล้วนั่นเอง

(คัดมาจากคู่มือปฏิบัติพระกรรมฐานโดยพระมหาวิระ ภาวโร ศิษย์หลวงพ่อบาน วัดบางนมโค อยุทธยา จากหน้า 70-73.)

สัปปริสธรรม 7 ประการ

1. ทัมมัญญา - ความเป็นคนรู้จักเหตุ
2. อัตถัญญา - ความเป็นคนรู้จักผล
3. อัตถัญญา - ความเป็นคนรู้จักตน
4. มัตถัญญา - ความเป็นคนรู้จักประมาณ
5. กาลัญญา - ความเป็นคนรู้จักกาล
6. ปริสัจญญา - ความเป็นคนรู้จักชุมชน
7. ปุคคัลปโรปัฏญญา - ความเป็นผู้รู้จักเลือกบุคคล

ทศ 6

1. ปุรัตถิมทศ - ทศเบื้องหน้า ได้แก่ บิดา-มารดา
2. ทักขินทศ - ทศเบื้องขวา ได้แก่ ครู อาจารย์
3. บัจฉิมทศ - ทศเบื้องหลัง ได้แก่ บุตร ภรรยา สามี
4. อุตตรทศ - ทศเบื้องซ้าย ได้แก่ มิตร
5. กาวุฐิมทศ - ทศเบื้องต่ำ ได้แก่ บ่าว
6. อุปริมทศ - ทศเบื้องบน ได้แก่ สมณพราหมณ์

พรหมวิหาร 4 ประการ

1. เมตตา อยากให้ผู้อื่นเป็นสุข
2. กรุณา อยากให้ผู้อื่นพ้นทุกข์
3. มุทิตา ยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี
4. อุเบกขา วางตัวเป็นกลาง

“คนมิใช่หนักแก้ว
อ่าน สดับ รักรูจิต
ดี ชั่ว ถูกฤาผิด
รู้ตรรกสักซึ่งได้

ควรคิด เป็นบ้าง
หยั่งได้
จงศรี ทรงดู
แจ่มแจ้งวิจารณ์ญาณ”

ครูเทพ